

Nr 21.

Ankom till Riksdagens kansli den 11 mars 1910, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af Riksdagens år 1909 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1908.

(2 Afd.)

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling ofvannämnda revisionsberättelse jämte de i anledning däraf från vederbörande ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t afgifna utlåtanden och förklaringar blifvit hänvisad, får, efter tagen kännedom af dessa handlingar och inhämtande af de för ärendenas utredning i öfrigt erforderliga upplysningar, underställa Riksdagens pröfning de af revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; kommande utskottet att därvid följa den ordning, som i revisionsberättelsen blifvit iakttagen.

Arméförvaltningen.

§ 1.

(Rev. ber. pag. 73—76; utl. pag. 613 o. 614.)

Revisorerna hafva meddelat, att enligt arméförvaltningens räkenskaper återstod för den så kallade Ladugårdsgårdskommissionen vid 1908 års början att redovisa	kronor	145: 70	Ang. underlåttenhet att tillse att en kronans fordran blifvit inom rimlig tid inbetald.
	Transport kronor	145: 70	

Bih. till Riksd. Prot. 1910. 4 Saml. 1 Afd. 19 Häft. (Nr 21.)

	Transport kronor	145: 70
Bland 1907 års verifikationer befanns emellertid ett kvitto å till C. G. Karlson enligt uppgift utbetalade hvilket var förfalskat.	»	34,684: —
År 1908 erhöll kommissionen förskott å till-sammans.....	»	68,000: —
hvarjämte enligt två samma år ingifna redovisningar influtit räntemedel å tillhopa.....	»	219: 51.
Summa kronor		103,049: 21.
År 1908 afgåfvos två redovisningar å resp.	kronor	7,660: 26
och.....	»	1,668: 97.
År 1909 hafva kontant inlevererats genom ge-neralmajoren R. V. T. Berg.....	»	1,100: 06
och genom öfverståthållarämbetet	»	3,712: —
hvarjämte i rättegången företetts tre räkningar å till-sammans.....	»	145: —.
Det oredovisade beloppet utgör sålunda.....	»	88,762: 92.
Summa kronor		103,049: 21.

Enligt hvad revisorerna erinra hade föregående års revisorer i sin berättelse bragt till Riksdagens kännedom, hvad i detta ärende dittills förekommit samt därvid omförmålt, bland annat, att arméförvaltningen låtit till Stockholms rådstufvurätt instämma kommissionens ledamöter, generalmajoren R. V. T. Berg, ordförande, samt öfversten J. A. Amundson och kanslirådet J. E. J. Olbers med yrkande, att dem måtte åläggas afgifva behörig redovisning för de af kommissionen från arméförvaltningen uppburna förskottsmedlen, dels ock att de måtte förpliktas att en för alla och alla för en till kronan återbära de belopp jämte ränta, som af berörda förskottsmedel icke utgifvits för ändamål, som fölle inom det åt kommissionen lämnade uppdraget.

Revisorerna omförmåla nu, att rådstufvurätten genom dom den 14 september 1909 förpliktat Olbers, som medgifvit sig hafva af de utaf honom för kommissionens räkning omhänderhafda medel förskingrat 88,762 kronor 92 öre, att genast mot kvitto till kronan utgifva nämnda belopp jämte fem procent årlig ränta därå från stämningdagen den 27 november 1908 tills betalning skedde.

Beträffande Berg och Amundson har rådstufvurätten på anförda orsaker funnit dem vara till Kungl. Maj:t och kronan ersättningsskyldiga för den statsverket genom Olbers brottsliga förfarande åsamkade förlusten,

men när icke ådagalagts någon omständighet, på grund hvaraf de eller någon af dem lagligen skulle solidariskt med Olbers ansvara för samma förlust samt Bergs och Amundsons ersättningsskyldighet icke kunde till beloppet bestämmas förrän Olbers' numera inträffade konkurs blifvit fullständigt afslutad och sig visat, huru stor utdelning statsverket kunde i konkursen utbekomma å sin ofvanberörda fordran hos Olbers, förklarat den mot Berg och Amundson förda talan icke kunna för närvarande bifallas.

Såväl Berg och Amundson som arméförvaltningen hafva hos Svea hofrätt fullföljt talan mot rådstufvurättens dom, hvadan målet för närvarande är beroende på hofrättens pröfning.

Hvad i ofvannämnda ärende förekommit har gifvit revisorerna anledning att taga närmare kännedom om ett svikligt förfarande, som Olbers i ett annat fall lätit komma sig till last; och hafva revisorerna härom meddelat följande.

Den 11 april 1902 uppdrog arméförvaltningen åt sin dåvarande ombudsman vice härads höfdingen J. Olbers att mot hemmansägaren L. Andersson i Hedsta samt riksdagsmannen P. Olsson i Fläsbro och hemmansägaren Erik Jonsson i Hedsta, hvilka båda sistnämnda iklädt sig borgen för fullgörande af en mellan Andersson och kronan aftalad leverans, utföra och bevaka talan för uttagande af den fordran kronan ägde hos Andersson, på grund däraf att denne brustit i fullgörande af nämnda leverans. Ehuru Olbers icke ägt befogenhet att af Andersson eller borgesmännen uppbära likvid, hade Olbers af Olsson i flere poster emottagit kronans ifrågavarande fordran, utgörande 3,143 krönor 57 öre. Den sista posten hade inbetalts den 8 oktober 1903, hvarefter Olbers till Olsson återställt borgensförbindelsen. Olbers underlät emellertid att till arméförvaltningen redovisa nämnda belopp, hvilken försummelse upptäcktes först i sammanhang med den mot Olbers under år 1908 förda ansvarstalan för förskingring m. fl. brott. Kronan har sedermera i den efter Olbers uppkomna konkursen bevakat bland annat berörda fordran.

Revisorerna hafva funnit anmärkningsvärdt, att så lång tid som fem år kunnat förflyta, utan att arméförvaltningen utrönt anledningen till att kronans ifrågavarande fordran ej blifvit inbetald.

Beträffande Olbers' sistnämnda svikliga förfarande har arméförvaltningen å intendentsdepartementet i utlåtande den 17 januari 1910 anført följande:

»Arméförvaltningens ofvannämnda, åt Olbers gifna uppdrag meddelades

denne den 23 april 1902 genom protokollsutdrag, hvilken handling — liksom de sedermera till honom utlämnade, i och för uppdragets fullgörande behöfliga originalakter — emellertid hvarken då eller vid något senare tillfälle blifvit af Olbers antecknad i ombudsmannens diarium. Denna underlåtenhet medförde, att de personer, hvilka sedermera efterträdde Olbers i ombudsmannabefattningen hos arméförvaltningen, icke fingo kännedom om, att ett till ombudsmannens expedition inkommet ärende ännu låge oafgjordt.

Frågan om kronans berörda fordran var dock fortfarande föremål för departementets uppmärksamhet. Sedan denna fordran blifvit till beloppet fullt bestämd, gjordes nämligen anteckning därom i behörig ordning i intendentsdepartementets saköreslängd, hvarjämte sedermera — med anledning däraf att fordringsbeloppet icke blef af leverantören eller borgesmännen till arméförvaltningens kassa inlevererad — till Olbers, som, enligt praxis vid ombyte af ombudsmän hos arméförvaltningen, bibehöll handläggning af ärendet i fråga, med hvilket han var väl förtrogen och för hvars slutförande han redan vidtagit förberedande åtgärder, tid efter annan förfrågningar under hand framställdes, huru snart dylik inbetalning vore att emotse. På dessa förfrågningar lämnade Olbers det besked, att Andersson i Hedsta blifvit försatt i konkurs och att riksdagsmannen Olsson, hvilken enligt Olbers' uppgift låtit antyda, att borgensförbindelsens fullgörande komme att drabba honom ensam, anhållit, att borgesmännen måtte beviljas anstånd med utgifvande af borgenssumman, till dess att omförmälda konkurs blefve afslutad, då möjligen någon utdelning därvid vore att förvänta, samt att Olbers vid sådant förhållande äfvensom med hänsyn till målets beskaffenhet i öfrigt funne skäligt och billigt att tills vidare se tiden an, innan han läte kronans krafrätt mot borgesmännen träda i full tillämpning. Konkursmålet hade, enligt hvad Olbers på därom någon dag under sommaren 1908 framställd ytterligare förfrågan uppgaf, dittills ännu icke slutförts.

Då borgesmannen Olsson ju var en mycket vederhäftig och inom sin ort framstående person, hade ämbetsverket under den gångna tiden ej ansett sig böra anmoda Olbers att påskynda beloppets indrivande på exekutiv väg. Dock må härvid framhållas, att vid årsskiftet 1907—1908 Olbers under hand erinrades om nödvändigheten af, att kronans mellanhafvande med borgesmännen blefve under alla förhållanden slutligen uppgjordt under sistnämnda år. Ej heller hade någon misstanke rimligen kunnat uppstå, att Olbers uppburit kronans ifrågavarande fordringsbelopp, då ju den för honom i detta ärende utfärdade fullmakt ingalunda berättigade honom att lyfta några penningar.

Till ofvanstående förklaring får intendentsdepartementet slutligen i underdånighet tillägga, att föreskrifter blifvit af departementet utfärdade, hvarigenom frågor rörande indrivande till arméförvaltningens kassa af ådömda bötes- och skadeståndsmedel blifva skyndsammast möjligt behandlade och afgjorda.»

Hvad revisorerna meddelat angående arméförvaltningens dröjsmål med att af Olbers utkräfvat slutlig redogörelse för ifrågavarande indrivningsärendet har utskottet funnit synnerligen anmärkningsvärdt; och har denna utskottets uppfattning icke i någon högre grad kunnat rubbas af hvad arméförvaltningen i sin ofvan intagna förklaring anført angående vare sig den inom ämbetsverket utbildade praxis för behandlingen af de åt hvarje särskild tillförordnad ombudsman öfverlämnade ärenden eller det förfaringsätt för inhämtande af upplysning om förevarande ärendes läge vid olika tidpunkter, som ämbetsverket aktat nödigt att tillämpa. Då emellertid, enligt hvad i förklaringen meddelas, föreskrifter numera blifvit utfärdade, afseende att frågor rörande indrivande till arméförvaltningens kassa af ådömda bötes- och skadeståndsmedel skola skyndsammast möjligt blifva behandlade och afgjorda, har utskottet endast ansett sig böra hvad i ärendet sålunda förekommit för Riksdagen

Utskottets
yttrande.

omförmåla.

§ 2.

(Rev.-ber. pag. 78 och 79; utl. pag. 627 och 628.)

Revisorerna, som enligt hvad i revisionsberättelsen vidare meddelas, besökt Göta trängkårs kasernetablissemang i Sköfde, erforo, att förråds-^{Ang. trängkårernas förrådslokaler.} lokalerna visa sig otillräckliga, då förråden ordnas i enlighet med det nya förvaltningsreglementets föreskrifter, och hade revisorerna inhämtat att samma förhållande ägde rum äfven inom andra nyuppförda trängetablissemang.

Den omständigheten, att nya förrådsbyggnader, uppförda med hänsyn till respektive trängkårers behof, redan från början visa sig sakna tillräckligt utrymme, hade ej kunnat undgå att väcka revisorernas uppmärksamhet. Revisorerna hade sökt utröna anledningen härtill samt därvid inhämtat, att vid den tidpunkt, då planen för ifrågavarande etablissemang uppgjordes, förrådsuppbörden enligt gällande bestämmelser för trängförrådets redovisning och förvaltning omhänderhades af *en* person, förrådsförvaltaren, samt att all materiel, som erfordrades för utrustning af en viss formation

vid mobilisering, förvarades i *en* förrådslokal. Mobiliseringsberedskapen syntes sålunda hafva varit grunden för förrådens ordnande, och härefter beräknades det för förråden erforderliga utrymmet. Förrådslokalerna hade också, så länge detta system tillämpades, i stort sedt varit tillräckliga med undantag däraf, att vagnbodarna ej kunnat inrymma samtliga fordon.

I de den 11 oktober 1907 fastställda, från och med år 1908 gällande förvaltningsreglementena vore däremot den principen konsekvent genomförd, att hvarje slag af materiel skall redovisas särskildt af en uppbördsman, som därjämte ansvarar för materielens vård. Sålunda föreskrefves särskild redovisning dels för artillerimaterielen, dels för intendenturmaterielen och dels för sjukvårdsmaterielen, samt vid trängen dessutom för fordonen. Den nya indelning af förrådslokalerna, som erfordrades för att sätta uppbördsmännen i stånd att kunna ansvara för dem anförtrödd materiel, uppgäfves emellertid kräfva ökad utrymme.

Ehuru det föreföll revisorerna, som om förråden förut varit ordnade på ett ur militär synpunkt lämpligare sätt, hade revisorerna härutinnan ej velat uttala någon bestämd uppfattning. Däremot ville revisorerna framhålla önskvärdheten af att det nya förvaltningsreglementets genomförande ej måtte nödvändiggöra ytterligare byggnadsanslag för de nyuppförda trängkasernernas tillbyggande.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har öfver denna anmärkning den 17 januari 1910 afgifvit utlåtande och därvid anført följande:

»Under besök vid Göta trängkårs kasernetablissemant hafva revisorerna vidare fäst sig vid, att förrådslokalerna vid trängkårerna visa sig otillräckliga, då förråden ordnas i enlighet med det nya förvaltningsreglementets föreskrifter. Så är beklagligen också förhållandet, men beror detta emellertid ej på någon uraktlåtenhet eller brist på förutseende hos fortifikationsdepartementet. När förrådslokalerna anordnades, voro de nämligen fullt tillräckliga för förrådspersedlarnas förvaring och vård, så som då härom var förordnadt, och äfven vagnbodarna kunde då inrymma samtliga befintliga fordon. Sedan dess har emellertid dels fordonens antal ökats, dels de af revisorerna omnämnda nya förvaltningsreglementena fastställts, men detta senare skedde år 1907, utan att fortifikationsdepartementet dessförrinnan fick tillfälle att yttra sig öfver, huruvida för genomförandet af reglementsbestämmelserna befintligt förrådsutrymme vore tillräckligt, eller om ökad sådant måste anordnas. Visserligen finnes i intendenturmaterielreglementet ett öfvergångsstadgande, som bestämmer, att, därest lokala eller andra förhållanden vid regemente utgöra bestämdt hinder för att på ett ändamålsenligt sätt ordna materielhushållningen i vissa afseenden, såsom i detta reglemente föreskrefs, arméfördelningschef må, efter framställ-

ning af regementschefen, medgifva, att förvaltningen i dessa delar tills vidare ordnas på annat sätt, som befrämjar en god och sparsam hushållning, och i sjukvårdsmaterielreglementet säges, att vid de förut indelta truppförband, som ej erhållit nya kasernetablisement, äger regementschef, där så är nödigt och ändamålsenligt, göra de afvikelser från bestämmelserna i detta reglemente, hvilka af omständigheterna påkallades; men då tillämpningen i sin helhet af de olika materielreglementena så godt som öfverallt med nödvändighet kräfde ökad utrymme, och då öfvergångstiden till de nya anordningarna för förrådsvården ej borde göras längre, än förhållandena med nödvändighet kräfde, anmodade fortifikationsdepartementet genom skrifvelse den 11 april 1908 samtliga arméfördelningschefer, militärbefälhafvaren på Gottland och kommandanten i Boden att låta upprätta och till departementet insända förslag till de ändringar med afseende på förrådsutrymmet, som vid dem underlydande truppförband kunde föranledas af intendenturmaterielreglementet. Då dessa förslag sedermera inkommo till departementet, befunnos de emellertid vara så olika hvarandra, att någon enhetlig plan för de åtgärders vidtagande, som vid de skilda truppförbanden vore oundgängligen erforderliga, ej kunde uppgöras. För att åstadkomma fullständig enhet i de olika förslagen hafva arméförvaltningens fortifikations- och intendentsdepartement den 10 sistlidne augusti förordnat en fältintendent och en fortifikationsofficer att tillsammans besöka de olika etablisementen och tillse, hvilka utrymmesanordningar som äro af behofvet påkallade. Denna kommission har emellertid ej ännu hunnit slutföra sitt uppdrag. Andra än alldeles oundgängliga åtgärder lära dock icke af densamma komma att föreslås.»

Hvad revisorerna påpekat angående otillräckligheten af förrådslokalerna vid Göta trängkår, då förråden ordnas i enlighet med det nya förvaltningsreglementets föreskrifter, har icke kunnat undgå att väcka utskottets uppmärksamhet, och detta så mycket mera som enligt hvad af arméförvaltningens förklaring i ärendet synes framgå, enahanda olägenhet äfven gjort sig gällande vid andra trängkårer, för hvilka under de senare åren nya kaserner uppförts. Utskottet, som i likhet med revisorerna visserligen ej vill inlåta sig på frågan, huruvida den genom det nya förvaltningsreglementet anbefallda anordningen af förråden ur militärsynpunkt kan anses mera tillfredsställande än den förutvarande anordningen, anser sig emellertid böra särskildt framhålla den enligt utskottets förmenande anmärkningsvärda omständigheten, att vid utarbetandet af ett nytt reglemente, som uppenbarligen måste komma att medföra kraf på ökad förrådsutrymme, man icke, enligt hvad arméförvaltningens fortifikationsdepartement upplyser, aktat nödigt

Utskottets
yttrande.

låta verkställa utredning angående behovet af dylikt utrymme och de därmed förenade kostnaderna. Först efter reglementets fastställande och ikraftträdande har en kommission tillsatts för verkställande af sådan utredning, och pågår för närvarande denna kommissions arbete.

Utskottet vill emellertid redan nu, utan afbidan på resultatet af detta arbete, i full anslutning till hvad revisorerna framhållit, uttala sin förväntan, att några ytterligare byggnadsanslag för de nyuppförda trängkaserternas tillbyggande icke må föranledas af de åtgärder, som af berörda kommission må komma att föreslås. Hvad i ärendet sålunda förekommit har utskottet ansett sig böra för Riksdagen

omförmäla.

Marinförvaltningen.

§ 3.

(Rev. ber. pag. 127; utl. pag. 634, 635, 637—639).

Ang. utbetalning af skadestånd till strandägare för af flottans fartyg förorsakad skada å en brygga.

Enligt hvad revisorerna inhämtat, inginge bland kostnaderna för jagaren Magnes expedition den 2 juli—28 september 1908 ett belopp af 750 kronor, som fartygschefen låtit ur fartygets kassa utbetala såsom ersättning till brygg- och båtägare i Dalarö för skador, som förorsakats af de svallvågor jagaren åstadkommit vid passerandet af Dalarö den 9 september 1908. Skadornas art och omfattning framginge af ett utaf en stationsingenjör härom upprättadt besiktningsinstrument, som utvisade bland annat, att en brygga, bestående af »en stenkista med dimensionerna $5,5 \times 4,5 \times 3$ meter, af vattenvågen förflyttas cirka 6 meter från sin plats invid stenmuren och utkastats på cirka 6 meter djupt vatten».

Af ett utaf t. f. fartygschefen undertecknad protokoll inhämtades, att jagaren var beordrad att med inspekterande amiralen efter slutad inspektion af kusteskadern från Hårsfjärden afgå till Saltsjöbaden, »fart 25 knop».

Då revisorerna af handlingarna i ärendet funnit, dels att jagaren Magnes ofvannämnda färd företagits efter slutad inspektion och ej torde kunna räknas till öfning, och dels att rörande färdens förlopp inga andra utredningar förelåge än ofvannämnda af t. f. fartygschefen upprättade protokoll samt förenämnde stationsingenjörs besiktningsinstrument, hade revisorerna ansett sig böra omförmäla förhållandet, på det att saken måtte blifva underkastad ytterligare utredning och pröfning.

Med anledning häraf har marinförvaltningen afgifvit utlåtande den 11 januari 1910 och därvid öfverlämnat yttrande i ärendet från stationsbefälhafvaren vid flottans station i Stockholm. Detta yttrande är af följande lydelse:

»Uti en till mig ingifven P. M. anmälde räkenskapskontoret den 23 sistlidna april, att en dylik utbetalning ägt rum, hvarvid kontoret anförde, att det synts revisionen mindre egentligt, att ej blott bedömandet af kraf-målens befogenhet utan äfven friandet eller fällandet i fråga om enskildt ansvar förläggas hos den, som eventuellt själf kan varda ersättningsskyldig, men att föreskrifter saknas angående de grunder, efter hvilka behörigheten af en dylik utbetalning skall pröfvas.

Genom stationsbefälhafvaren i Karlskrona infordrade jag den 29 april 1909 i anledning af denna anmälan förklaring från fartygschefen å Magne vid det ifrågavarande tillfället kaptenen G. Celsing, hvilken förklaring emellertid först inkom den 5 sistlidna november.

Redan därförinnan eller den 3 november hade jag i anledning af en skrifvelse från ämbetsverket den 29 oktober, grundande sig på en begäran af Riksdagens revisorer, lämnat uppgift rörande den verkställda utbetalningen.

Med öfverlämnande af den från kapten Celsing inkomna förklaringen får jag såsom min åsikt framhålla, att reglemente för marinen, hvarest nu saknas föreskrifter, huru beträffande dylik skadeersättning må förfaras, bör i sådant hänseende kompletteras.

Att fråga om skadeersättning, som rör sig om små belopp, såsom förstörda fiskedon m. m., bör af vederbörande befälhafvare kunna efter hållen undersökning omedelbart regleras, synes mig önskligt ej blott för undvikande af onödig vidlyftighet utan äfven för att de, som drabbas af dylik skada och som i allmänhet äro för sin existens beroende af sina fiskedon, må kunna utan tidsutdräkt blifva ersatta.

I fråga om skadeersättningar, rörande sig om belopp öfverstigande förslagsvis 200 kronor, vore däremot enligt min åsikt lämpligt om, med undantag för flotta eller eskader, där dylika frågor torde böra pröfvas af högste befälhafvare eller eskaderchef, föreskrift förefunnes, att dylik fråga skall underställas kungl. marinförvaltningens pröfning.

Hvad nu särskildt det föreliggande fallet beträffar, synes mig undersökning böra äga rum för utrönande, huruvida jagaren vid tillfället framförts med starkare fart än omständigheterna behöft föranleda».

I ofvanberörda promemoria från räkenskapskontoret meddelas, att värdering af skadorna på framställning af inspektören af flottans öfningar

till sjöss, hos hvilken vederbörande anmält sina anspråk å ersättning, verkstälts af härvarande statitionsingenjör. Vid ombord verkställd undersökning hade af den officer och styrman, som vid tillfället i fråga voro vakthafvande, framhållits, att vid passerandet farten saktats till 13 å 14 knop samt att det syntes dem, som om »från fartygets sida tillräcklig försiktighet iakttagits». Med stöd af detta undersökningsdokument hade af fartygschefen, kaptenen m. m. G. R. Celsing, hvilken vid tillfället själf förde befälet å däck, utbetalningsorder å ersättningsbeloppet i enlighet med gjord värdering utfärdats.

Kaptenen Celsings förklaring är af följande lydelse:

»Huru vid själfva skadegörelsen tillgick framgår af den af mig förordnade undersökningsförrättningens utlåtande, hvaraf ådagalagts att en skada *med* kronans materiel förorsakats *enskilde*, samt att icke någon vårdslöshet varit vållande till sagda skada.

Rörande det af revisionen påpekade mindre egentliga uti, att friandet eller fällandet i fråga om enskildt ansvar förlägges hos den, som eventuellt själf kan vara ersättningsskyldig, torde detta vara en oegentlighet, som återfinnes under flercaldiga tillfällen ombord, där en fartygschef har att på grund af i enlighet med reglemente för marinen föreskrifna undersökningar, resolvera beträffande ersättningsskyldighet, äfven om han själf skulle kunna tänkas vara den, som för ersättningens gäldande kunde ifrågakomma.

Det torde därför vara svårt att inse, hvarför, i det fall att *kronans* materiel skadades, fartygschefen finge fatta beslut rörande ersättningsskyldigheten, äfven om den kunde drabba honom själf, men däremot icke, därest skadan åsamkats *enskilda* förmedelst kronans materiel.

Frågan torde därför fastmer gälla, huruvida öfver hufvud taget en fartygschef äger rättighet att själf taga någon som helst befattning med ersättningskraf framställda af enskilda för skadegörelse, som nu berörts, men prejudikat på, att sådana ersättningar efter förutgången undersökning utbetalats finnes från flera af flottans öfningar.

Jag tillåter mig endast omnämna de årligen förekommande ersättningskrafven på förstörda fisknät, framställda af fiskare i Karlskrona skärgård, hvilka fått näten förstörda af torpedskolans torpedbåtar under dessas öfningar. Vid sådana tillfällen har undersökning verkstälts, och därest denna gifvit vid handen att krafven varit berättigade och skäliga, har ersättning utbetalats till de *enskilde*. Detta åberopade fall torde icke i något afseende skilja sig från det hvarom här är fråga, hvarför under-tecknad ansåg sig berättigad att, ehuru reglementet för marinen saknar

föreskrifter i berörda hänseende, tillgripa samma åtgärder, nämligen förordnande af undersökning samt att, *då denna icke förklarade den, som förde befälet vid tillfället för skyldig*, verkställa den äskade ersättningens utbetalande ur fartygets kassa».

Marinförvaltningen har för egen del i sitt ofvanberörda utlåtande den 11 januari 1910 anfört, att vederbörande tjänsteman inom ämbetsverket icke torde underlåta att vid förestående granskning af redogörelsen för ifrågavarande fartygsexpedition i behörig ordning framställa den anmärkning mot berörda utbetalning, hvartill fog må förefinnas.

Utskottet finner den af revisorerna omförmälda utbetalningen af skadestånd till fullo förtjänt af den uppmärksamhet, som af revisorerna ägnats densamma. Såsom af stationsbefälhafvarens yttrande i ärendet framgår, har jämväl stationsbefälhafvaren beaktat frågans principiella betydelse, i det han — jämte meddelande att i reglementet för marinen föreskrift saknas om, huru beträffande skadeersättning af ifrågavarande art bör förfaras — uttalat, att det i fråga om skadestånd utöfver visst minimibelopp vore lämpligt om föreskrift funnes därom, att anspråk på dylik ersättning, med undantag för visst angifvet fall, underställdes marinförvaltningens pröfning; och har stationsbefälhafvaren tillika, vidkommande särskildt det nu föreliggande fallet, framhållit, att undersökning syntes böra äga rum, huruvida jagaren vid tillfället framförts med starkare fart än omständigheterna behöft föranleda. Till dessa stationsbefälhafvarens uttalanden vill utskottet i alla delar ansluta sig. Då emellertid af det anförda och hvad handlingarna i öfrigt innehålla framgår, att förevarande fråga ej mindre är föremål för räkenskapskontorets vid stationen i Stockholm och stationsbefälhafvarens uppmärksamhet än äfven kan förväntas blifva behandlad af vederbörande afdelning inom marinförvaltningen, har utskottet ansett sig endast böra hvad i ärendet förekommit för Riksdagen

Utskottets
yttrande.

omförmåla.

Järnvägsstyrelsen.

§ 4.

(Rev. ber. pag. 184 och 185; utl. pag. 652—654.)

Ang. kostna-
derna för
trafik-
inspektionen.

Vid granskning af statens järnvägars räkenskaper för revisionsåret hade det väckt revisorernas uppmärksamhet, att, på sätt nedanintagna tabell närmare utvisar, de till trafikinspektörerna utgående rese- och trakamentsersättningarna uppgått till belopp, som å de olika trafiksektionerna varit i hög grad växlande. Sålunda utgjorde exempelvis dessa kostnader under år 1908 beträffande femte trafiksektionen 1,790 kronor, under det att fjortonde trafiksektionens utgifter för enahanda ändamål belöpte sig till endast 398 kronor.

Bland de många omständigheter, hvilka i större eller mindre mån inverkade på storleken af dessa belopp, intoge gifvetvis de olika sektionernas banlängder ett ganska framstående rum. Lade man denna faktor till grund vid jämförelsen mellan de olika trafikinspektörernas resekostnader, visade sig dessa kostnader än mera växlande, i det att desamma högst — beträffande nionde trafiksektionen — uppgått till 6 kronor 35 öre per år och bankilometer och lägst — beträffande fjortonde trafiksektionen — till 95 öre.

Att så väsentliga skiljaktigheter förefunnes beträffande storleken af dessa resekostnader inom olika distrikt, syntes gifva vid handen, att skilda principer tillämpades i fråga om trafikinspektörernas inspektionsskyldigheter och att följaktligen normerande bestämmelser i dessa afseenden vore af behovet påkallade.

Den af revisorerna åberopade tabellen är af följande lydelse:

Trafikinspektörernas rese- och traktamementsersättningar år 1908.

Trafik- sektion Nummer	Bansträcka	Antalet ban- kilometer inom sek- tionen	Beloppen	Arlig kostnad per ban- kilometer
			Kronor	Kronor
1	Stockholm—Halsberg med sidobana till Södertälge }	200	851	4: 25
2	Stockholm—Krylbo med sidobana till Värtan }	169	420	2: 49
3	Krylbo—Mjölby } Örebro—Svartå }	303	904	2: 98
4	Göteborg—Falköping R } Göteborg—Strömstad }	294	1,484	5: 05
5	Hallberg—Falköping R } Falköping R—Nässjö }	301	1,790	5: 95
	Sköfde—Karlsborg }			
6	Laxå—Charlottenberg med sidobana till Fryksta }	206	974	4: 73
	Malmö—Nässjö }			
7	Malmö—Engelholm Billesholm gr.—Landskrona }	377	1,006	2: 67
8	Hälsingborg—Göteborg } Åstorp—Höganäs }	272	1,080	4: —
9	Katrineholm—Nässjö	216	1,371	6: 35
10	Ånge—Storlien } Bräcke—Sollefteå }	409	840	2: 05
	Ånge—Sundsvall }			
11	Ånge—Ljusdal } Ljusdal—Hudiksvall }	261	1,550	5: 94
12	Krylbo—Ljusdal } Kilafors—Söderhamn }	255	608	2: 98
13	Gellivare—Boden—Luleå } Boden—Jörn }	347	886	2: 55
	Jörn—Långsele }			
14	Väddes—Umeå } Mellansel—Örnsköldsvik }	416	398	—: 95
15	Gellivare—Kiruna—Riksgränsen	229	1,402	4: 81

Järnvägsstyrelsen har i den 14 januari 1910 med anledning af denna revisorernas anmärkning afgifvet utlåtande anført följande:

»Vid bedömandet i hvilken omfattning en trafikinspektör fullgör honom åliggande inspektionsskyldighet torde synnerlig betydelse icke kunna tillmätas relationen mellan banlängd och resekostnad. Andra faktorer spela här in i än högre grad, såsom stationernas antal och storlek, personalnumrären, trafikens beskaffenhet och intensitet, de tågslag, som för resorna begagnas, hvarförutom må erinras, att enligt gällande bestämmelser af kort varaktighet — och detta har betydelse särskildt å sektioner med snabba och täta tågförbindelser — icke föranleda traktamentsersättning. Enligt styrelsens mening kan därför icke af de angifna skiljaktigheterna i de i tabellen upptagna resekostnadsbeloppen direkt dragas den slutsats, att skilda principer tillämpas i fråga om fullgörande af ifrågasvarande inspektionsskyldighet. Tabellen upptager i öfrigt beträffande de högst angifna talen i några fall siffror, som högst väsentligt öfverstiga hvad, enligt infordrade specifika uppgifter, i traktamentsersättning utgått för resor under året — skillnaden antagligen beroende därpå att ersättning vid årsskifte debiterats för resor från föregående år och att i tabellen upptagits äfven resor af trafikinspektörens närmaste man, byråassistenten.

Styrelsen kan ej heller finna, att utfärdande af normerande bestämmelser i förevarande afseende är behöfligt. Tvärtom skulle det för en rationell trafikskötsel vara menligt, om dessa inspektionsresor genom fastställande af vissa normer därför på något sätt inskränktes eller klafbundes. Behovet af inspektion är gifvetvis olika stort å olika linjer, i det sådana med en mera högt uppdrifven trafik, stort antal tåg, stationer och personal naturligen kräfva en oftare upprepad inspektion än en i dessa afseenden mindre framträdande linje. Resornas effektivitet skulle i icke ringa mån äfventyras genom uppdragande af mer eller mindre snäva gränser för deras utförande, vare sig genom fixerande af visst antal eller genom föreskrift om deras verkställande på gifna regelbundna tider.

Såsom senaste organisationskommitté påpekat, är trafikinspektören — och detta framgår ju ock af benämningen — i främsta rummet pliktig att fullgöra sin inspektionsskyldighet. Resornas större eller mindre talrikhet spelar här icke så stor roll, utan hufvudsaken är att effektiv inspektion ernås. Att exempelvis visserligen utföra täta resor, men därvid använda fram och åter snabbgående tåg kan ej sägas innebära verklig inspektion. Med den tjänsteställning trafikinspektören innehar och den ansvarskänsla denna ställning förutsätter, bör på hans eget personliga omdöme ordnandet af inspektionsresorna kunna ske.

Af den utredning styrelsen låtit vidtaga med anledning af statsrevi-

sorernas anmärkning har styrelsen bibragts den uppfattning, att öfver hufvud taget inspektionsskyldigheten fullgjorts, som vederbort. Dock finns anledning antaga, att i några fall missbruk skett vid anordnandet af dessa inspektionsresor, och skall styrelsen därför låta sig angeläget vara, att själf och genom ifrågavarande tjänstemäns närmaste förman, trafikdirektören, öfvervaka, att inspektionsskyldigheten fullgöres så att full effektivitet ernås.»

Utskottets
yttrande.

Såsom af revisorernas anmärkning framgår, hafva revisorerna fäst sig vid att väsentliga skiljaktigheter förefinnas mellan inspektionskostnaderna beräknade per år och bankilometer å de olika trafiksektionerna samt uttalat, att, då skilda principer i afseende å trafikinspektörernas inspektionsskyldigheter sålunda syntes tillämpas, normerande bestämmelser i dessa afseenden vore af behovet påkallade. Härå har järnvägsstyrelsen i sitt ofvanintagna utlåtande — med framhållande af att vid bedömandet i hvilken omfattning en trafikinspektör fullgjorde honom åliggande inspektionsskyldighet synnerlig betydelse icke kunde tillmätas relationen mellan banlängd och resekostnad, utan att en mängd andra faktorer här spelade in i än högre grad — genmält, att styrelsen icke kunde finna, att utfärdandet af normerande bestämmelser i förevarande afseende vore behöfligt, utan skulle det tvärtom för en rationell trafikskötsel vara menligt, om dessa inspektionsresor genom fastställande af vissa normer därför på något sätt inskränktes eller klafbundes. Hvad styrelsen sålunda och i öfrigt i berörda utlåtande anført — särskildt därom att styrelsen skall låta sig angeläget vara att öfvervaka, att inspektionsskyldigheten fullgöres så, att full effektivitet ernås — har utskottet väl funnit vara en tillfredsställande förklaring å revisorernas anmärkning, men har utskottet i allt fall med hänsyn till ärendets allmänna intresse velat hvad sålunda förekommit för Riksdagen

omförmäla.

Statskontoret.

§ 5.

(Rev. ber. pag. 246 och 247; utl. pag. 655—658.)

Med erinran att 1907 års Riksdag under rubriken »skrifmaterialier och expenser, ved m. m.» å riksstatens sjunde hufvudtitel för år 1908 beviljat ett förslagsanslag å 80,047 kronor hafva revisorerna meddelat att

Ang. upp-
läggande af
konto i riks-
hufvudboken
för kommers-
kollegium.

enligt kapitalkontot till rikshufvudboken för sistnämnda år detta anslag öfverskridits med 79,054 kronor 63 öre.

Vid granskning af kommerskollegii räkenskaper för samma år hade revisorerna funnit, att detta ämbetsverk under året uppburit 90,943 kronor 97 öre af berörda anslag, och att då därjämte vid året början i ämbetsverket fanns en behållning å anslaget af 6,703 kronor 15 öre samt såsom uppbördsmedel influtit 863 kronor 57 öre, kollegiet haft att för ändamålet disponera 98,510 kronor 69 öre men utbetalt endast 76,621 kronor 2 öre, hvadan hos ämbetsverket vid årets slut å anslaget inestode en behållning å 21,889 kronor 67 öre.

Å kontot i rikshufvudboken för ifrågavarande anslag återfunnes emellertid icke ofvannämnda utgiftspost, utan inginge, enligt hvad revisorerna inhämtat, det från statskontoret levererade beloppet 90,943 kronor 97 öre i det för statskontoret å kontot för anslaget såsom utgift upptagna belopp. Genom ett sådan förfaringssätt hade anslaget påförts utgifter till ett belopp, som vore 21,889 kronor 67 öre för högt.

Orsaken till att statskontorets medelslevereringar till kommerskollegium upptoges såsom utgift i förstnämnda verks räkenskaper vore den, att kommerskollegium icke erhållit särskildt konto i rikshufvudboken, å hvilket konto den verkliga utgiftsposten eljest skulle hafva framträdt och därifrån öfverförts till anslagets konto.

Då sålunda anslaget drabbats af för stor utgift för kommerskollegium, hade ofvannämnda brist i anslaget följaktligen blifvit i samma mån för stor. I stället för 79,054 kronor 63 öre skulle bristen hafva utgjort 57,164 kronor 96 öre.

Med afseende härå och då det gifvetvis vore af vikt, att rikshufvudboken innehölle en, såvidt möjligt, exakt uppgift å de särskilda statsanslagens ställning, hade revisorerna velat uttala önskvärdheten af att, på sätt beträffande länsstyrelserna och åtskilliga centrala ämbetsverk ägde rum, ett särskildt konto blefve för kommerskollegium i rikshufvudboken upplagdt, hvilket syntes äfven vara betingadt däraf, att kollegiets utgifter under senare åren så stigit, att de under revisionsåret uppgått till 564,109 kronor 88 öre, däri inginge stats- och fondmedel till ett belopp af 432,282 kronor 15 öre.

I häröfver den 13 januari 1910 afgifvet utlåtande har statskontoret anført följande:

»Med vitsordande af riktigheten af revisorernas framställning får statskontoret meddela, att anledningen till det anmärkta förhållandet är att söka däri, att kommerskollegium saknar särskildt konto i rikshufvudboken äfvensom att nämnda ämbetsverk äger att från statskontoret rekvi-

rera anslagsmedel inom ramen för vederbörliga anslag och hvad förslagsanslag beträffar i mån som ämbetsverket själf anser erforderligt.

Från statskontorets sida kan någon kontroll i fråga om förslagsanslagen icke öfvas och kommerskollegii räkenskaper undergå granskning endast i kammarrätten.

Redan ur denna synpunkt vore det därför önskvärdt, att särskildt konto blefve för kommerskollegium upplagdt i rikshufvudboken.

Därvid framställer sig emellertid den frågan, huruvida kommerskollegii räkenskaper för närvarande äga den formella uppställning, att deras resultat kunna utan olägenhet och omgång samt på ett i möjligaste mån själfkontrollerande sätt intagas i rikshufvudboken.

Vid en undersökning häraf har statskontoret funnit, att kommerskollegium icke äger någon samlad hufvudbok öfver sin förvaltning, utan särskilda kassaredogörelser för aflönings- och arfvodesmedel, arfvoden för arbetsstatistiska samt sjukkasse- och olycksfallsstatistiska undersökningar, arfvoden åt inspektörer öfver elektriska anläggningar m. m., reseunderstödsmedel, expensmedel, handelsstipendier och anslaget till befrämjande af afsättning i främmande länder af svenska industrialster, förskott emot framdeles ersättning för upptagande af sjöförklaringar, förskott för utgifter för svenskt sjöfolk m. m., bötesmedel samt ton- och hyresavgifter.

Dessa särskilda redogörelser äro hvar för sig fristående och icke räkenskapsmässigt sammanfattade i en hufvudbok. De äro icke heller i alla delar uppställda såsom redovisande de riksstatens anslag, som de i särskilda fall afse, och häri ligger ett hinder för dessa räkenskapers intagande i rikshufvudboken utan en specialgranskning, som icke i vanliga fall bör förekomma vid rikshufvudbokens uppgörande. Visserligen återfinnes främst i kommerskollegii räkenskapsband ett »sammandrag af kommerskollegii räkenskaper, utvisande huru nedannämnda medel blifvit använda» och detta sammandrag, som emellertid i själfva verket mindre är ett sammandrag än en omarbetning af de särskilda redovisningarna, skulle, om det vid jämförelse med dessa och därtill hörande verifikationer befundes uttömmande, kunna läggas till grund för det omslut, som i sin ordning skulle komma att förbereda dessa redovisningars samlade intagande i rikshufvudboken.

Den stora ovisshet, som emellertid alltid måste följa med ett bokslut, då det är affattadt på sätt kommerskollegii räkenskap nu är, gör det dock önskligt, att ett formulär till en verklig hufvudbok för kommerskollegium varder upprättadt, och innan detta skett, synes det icke vara lämpligt att föreskrift meddelas om dessa redovisningars intagande i rikshufvudboken.

För närvarande äro särskilde, af Eders Kungl. Maj:t utsedda kommitterade sysselsatta med att framställa förslag om sådana ändringar

i de särskilda ämbetsverkens och myndigheternas bokföring, som kunna föränledas af en ändrad eller utvidgad bokföring i statskontoret. Det vill synas statskontoret som om frågan om kommerskollegii räknarens intagande i rikshufvudboken bör, för att pröfvas i sitt rätta sammanhang, upptagas till behandling af denna kommitté, och statskontoret finner detta vara så mycket lämpligare som det system för statsverkets kassa- och räknarsväsen, som blifvit af nämnda kommitté framlagdt och af Eders Kungl. Maj:t godkändt hvad statskontoret och länsstyrelserna beträffar, och om hvars tillämpning på de öfriga ämbetsverk och myndigheter, för hvilka konti finnas i rikshufvudboken intagna, kommittén förklarar sig ämnat framlägga förslag, skulle, om det blefve tillämpladt jämväl för kommerskollegium, komma att upphäfva just de olägenheter i fråga om rekvisition af medel från statens centrala kassor, som i förevarande fall kommit till synes.

Statskontoret hemställer därför att revisorernas förevarande framställning måtte hänvisas till bemälda kommitté att tagas i öfvervägande vid fullgörandet af det åt kommittén lämnade uppdrag.»

Utskottets
yttrande.

Då, enligt hvad i ärendet är upplyst, anledningen till den af revisorerna anmärkta, i kapitalkontot till 1908 års rikshufvudbok förekommande vilseledande uppgiften, angående ställningen af sjunde hufvudtitelns anslag till skrifmaterialier, och expenser, ved m. m., är att söka i den omständigheten, att kommerskollegium icke har konto för sig upplagdt i rikshufvudboken samt då ej mindre till förekommande af att den sålunda påpekade oriktigheten i anslagets bokföring må upprepas än äfven med hänsyn till de betydliga belopp, som af kommerskollegium omhänderhafvas, sådant konto synes böra för ämbetsverket uppläggas, får utskottet, som delar den af statskontoret uttalade meningen, att den s. k. bokföringskommittén lämpligen bör beredas tillfälle att, innan beslut härom fattas, afgifva yttrande i ärendet, hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t an hålla, det täcktes Kungl. Maj:t öfverlämna revisorernas förevarande framställning till den genom Kungl. Maj:ts beslut den 26 september 1902 tillsatta kommitté för granskning af statens bokföring att tagas i öfvervägande vid fullgörandet af det åt kommittén lämnade uppdrag.

Öfverintendentsämbetet.

§ 6.

(rev ber. pag. 264; utl. pag. 659—662.)

Revisorerna, som, enligt hvad i revisionsberättelsen vidare omförmäles, besökt de gamla, förut af riksbanken disponerade byggnaderna vid Järn-^{Ang. användande af gamla riksbankshuset för arkivändamål.} torget här i staden, hafva med anledning däraf meddelat hurusom i den äldsta bankhusbyggnaden mindre lokaler vore upplåtna till landtbruksstyrelsen, vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien samt flottans museum. Huset i öfrigt disponerades af telegrafstyrelsen.

Det gamla norra bankhuset vore, förutom femton rum, som disponerades af telegrafstyrelsen, samt två lägenheter i källarvåningen, hvilka vore upplåtna till lanterneundersökningen och Stockholms stads tullnederlag, i öfrigt upptaget för förvaring af kammararkivets arkivalier. Dessa arkivalier hade emellertid endast för kort tid, under det att de för dem afsedda lokaler i kammarrättens hus undergått reparation, varit upplagda i nämnda bankhus och vore nu, sedan reparationen blifvit fullbordad, under inflyttning i de gamla lokalerna. Härigenom blefve ett sfsevärdt utrymme i bankhuset ledigt, som delvis torde kunna användas till förvaring af sådana mindre värdefulla handlingar, för hvilka plats ej finnes i riksarkivet, exempelvis länsstyrelsernas och andra myndigheters räkenskaper, sedan de undergått granskning i kammarrätten.

Öfverintendentsämbetet har i häröfver den 11 januari 1910 afgifvet utlåtande anført, att ämbetet, som erfarit, att ifrågavarande till tillfälligt förvarande af arkivalier från kammararkivet upplåtna lokaler först med innevarande års utgång lära bli fullständigt utrymda, lika med revisorerna hölle före, att dessa lokaler i det skick, de sig befunne, icke torde kunna erhålla annan lämplig användning än såsom förvaringsrum för sådana arkivalier, som, efter sakkunnig pröfning, befunnes vara af det mindre värde, att de må kunna uppställas i utrymmen, som hvarken med hänsyn till eldsäkerheten eller ur andra synpunkter uppfylla nutida fordringar på arkivrum.

Riksarkivariens i ärendet infortrade yttrande är af följande lydelse:

»Till följd af markens lutning förekommer uti ifrågavarande byggnad åt skeppsbrosidan en källarvåning med fönster ofvan marken använd delvis af nautisk-meteorologiska byrån, delvis af Stockholms stads tullnederlag. Jordvåningen har mer eller mindre fullständigt disponerats af kammararkivet. Af dess lokaler äro emellertid de mörka med pelare försedda hvalfven

på västra sidan, förut använda för växelkassornas räkning, mindre lämpliga för arkivändamål. Detsamma gäller om en del af de små rummen åt norr vid Stora Tullgränden. Mellanvåningen utgöres af en mängd i allmänhet små rum på alla fyra sidorna om den trånga och smala gården. Rummen åt de båda gränderna äro mycket mörka. Af våningen två trappor upp disponeras större delen af telegrafverket; endast den mindre, västra delen har begagnats för kammararkivets räkning. Af lokalerna där lärer det stora rummet åt söder, åt Norra bankgränden, på grund af en betydande spricka i muren, icke tåla vid någon större belastning; det lärer följaktligen icke vara för arkivändamål användbart. Återstå sålunda i hufvudsak ett mellanrum med fönster åt gården och ett större för närvarande genom cloisonväggar afdeladt rum åt norr.

För så vidt det norra af de forna bankhusen icke lämpligare kan apteras för annat statsändamål, är det visserligen möjligt att där i ett antal rum förvara arkivalier, men skall där blifva en permanent arkivdepå, krävas åtskilliga förutsättningar.

Det vore först och främst önskvärdt att anordna hufvuduppgången från porten åt Norra bankgränden. Kammararkivet har låtit transportera en stor del af sina arkivalier öfver den trånga gården upp till mellanvåningen, en anordning, som gifvetvis är olämplig. För att få hufvuduppgången från söder lära emellertid åtskilliga skyddsåtgärder krävas för att förekomma ohägn i portgången; denna är för närvarande tillmurad.

Rummen befinna sig i ett afskräckande skick, smutsiga och sköflade på alla inventarier; gasarmar och lampor äro borttryckta, elektriska ledningarna afbrutna — trädarna hänga här och hvar i taken — och så vidare. Det behöfs en grundlig rengöring och reparation. Vissa väggar torde därjämte böra borttagas. Golfven borde beläggas med förhydningsmassa.

Hyllinredning bör anordnas, dels vägghyllor, dels dubbla golfhyllor. Hyllorna böra ej vara högre än att en medelstor person stående på golfvet kan nå upp till högsta facket.

Rummen åt gränderna äro mycket mörka; elektrisk belysning är därför nödvändig.

En hissinträttning vore önskvärd, då räkenskapsband ofta äro mycket ohandterliga och tunga.

Ätminstone ett par rum böra anordnas till arbetsrum, så att arkivalierna kunna på stället begagnas och endast undantagsvis behöfde transporteras till andra lokaler. I sådant fall borde man emellertid äfven sörja för att dessa rum kunde uppvärmas.

Spiraltrappor tyckas förekomma mellan våningarna; i annat fall torde sådana böra anordnas.

Undersökning af taken med hänsyn till möjlig eldfara borde företagas. Fönstren åt de smala gränderna torde böra förses med så kalladt trädglas.

Vattenledning finnes förmodligen, men vattenposter böra anordnas i våningarna och likaså toaletttrum.

Det är slutligen vanskligt att lämna en dylik depå utan all tillsyn. Önskligt vore att i byggnaden bostad kunde beredas åt en vaktare eller vaktmästare, som jämte öfriga göromål äfven kunde utöfva tillsyn öfver de eventuella arkivlokalerna, vädra under lämplig årstid, damma och så vidare.

Statsrevisorerna ha ansett, att ifrågavarande utrymme delvis torde kunna användas till förvaring af sådana mindre värdefulla handlingar, för hvilka plats ej finnes i riksarkivet, exempelvis länsstyrelser och andra myndigheters räkenskaper efter genomgången granskning i kammarrätten. Att räkenskaper isynnerhet af senare datum borde kunna förvaras i en reservdepå är nog förhållandet. För närvarande har emellertid kammararkivet fortfarande stora upplag af arkivalier, hufvudsakligen räkenskaper af angifvet slag i det norra riksbankshuset. Det är icke tänkbart, att dessa kunna rymmas i de reparerade kammararkivlokalerna, isynnerhet som enligt riksarkivariens mening större delen af den nedersta botten ej borde få för arkivändamål användas. I hufvudstaden återgå numera efter någon tid de reviderade räkenskaperna till respektive ämbetsverk och samlas hos vissa af dessa i stort omfång. Äfven dessa växande serier vore det önskvärdt att kunna bereda något särskildt förvaringsrum och måhända är det dem, som statsrevisorerna med sitt anförda uttalande likaledes afse. Förrän en beräkning af det hyllutrymme, som står att vinna, blifvit gjord, kan ingenting med bestämdhet i detta afseende sägas.

För så vidt lokaler i det norra af de förra riksbankshusen skola för arkivändamål användas, får riksarkivarien därför i underdånighet hemställa, att öfverintendentsämbetet måtte få i uppdrag att, i samråd, när så erfordras, med riksarkivarien och för öfrigt med ledning af ofvan gjorda uttalanden, uppgöra dels förslag till inredning af ifrågavarande lokaler, dels och kostnadsförslag för en sådan.

Riksarkivarien anser sig slutligen böra i underdånighet tillägga att, äfven om för vissa räkenskapsserier plats kan beredas uti det ifrågavarande forna riksbankshuset, frågan om en nybyggnad för arkivändamål icke däri-
genom lärers få anses undanskjuten. Riksarkivarien torde få i underdånighet återkomma till den frågan, sedan öfverintendentsämbetets utredning, om nämligen en sådan infordras, blifvit fullbordad.»

Utskottets
yttrande.

Den af revisorerna väckta frågan om användande af åtskilliga lokaler i det gamla norra bankhuset till förvaringsrum för mindre värdefulla handlingar, för hvilka plats ej finnes i riksarkivet, synes utskottet synnerligen beaktansvärd. Riksarkivarien har också, såsom framgår af hans i ärendet afgifna utlåtande, ej ställt sig afvisande mot förslaget, men har emellertid framhållit, att för att göra ifrågavarande lokaler för ändamålet användbara en mängd åtgärder måste vidtagas, hvilka synas utskottet komma att draga en ej obetydlig kostnad. Då det härvidlag enligt utskottets förmenande icke kan blifva tal om att anordna lokalerna så, att de ens i någon mån skola kunna göra anspråk på att vara arkivlokaler i modern mening, utan afsikten endast bör vara, att desamma må kunna fylla de nödortftigaste fordringarna för förvarande i dem af sådana handlingar af ringa arkivvärde, hvilka sällan behöfva för forskningsarbete tagas i anspråk, lärer emellertid åtskilliga af de af riksarkivarien ifrågasatta åtgärderna kunna utan olägenhet uteslutas eller förenklas. Då emellertid beslut i förevarande fråga lärer böra föregås af en fullständigare utredning än den nu förebragta, synes Riksdagen böra hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan utredning.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning om och i hvilken utsträckning lokaler i det gamla norra riksbankshuset må kunna med minsta möjliga kostnader inredas till förvaringsrum för mindre värdefulla arkivhandlingar samt därefter vidtaga de åtgärder, som af omständigheterna må anses påkallade.

Riks- och landsarkiven.

§ 7.

(rev. ber. pag. 304 och 305; utl. pag. 664—669.)

Ang. utgallring ur vissa arkiv af mindre värdefulla handlingar.

Revisorerna hafva omförmålt hurusom Kungl. Maj:t, med anledning af särskilda utaf riksarkivarien hos Kungl. Maj:t gjorda framställningar den 5 juni innevarande år utfärdat kungörelse angående åtgärder för utgallring af obehöfliga handlingar hos centrala ämbetsverk och med dem sidoordnade, i Stockholm befintliga statsmyndigheter, däribland dock ej inbegripna Kungl. Maj:ts kansli, hofrätterna, generalstaben, marinstaben, flottans arkiv och riksarkivet.

Enligt denna kungörelse skola akter, hvilka bestå endast af följande handlingar:

- a) rekvisitioner samt andra framställningar och uppgifter af tillfällig natur,
 - b) redogörelser och uppgifter, hvilka i allt väsentligt hafva ingått i officiellt tryck,
 - c) periodiska rapporter från lokal till central myndighet, hvilka influtit i årsräkenskaper eller årsredogörelser,
 - d) periodiska uppgifter i öfrigt, som införts i liggare, tabeller eller skrivelser, samt
 - e) koncepthufvudböcker och koncepträkenskaper, när hufvudböckerna och räkenskaperna, sedan de granskats, blifvit återställda,
- utgallras, så snart handlingarna icke längre behöfvas för åsyftadt ändamål och ej heller kunna anses vara till nämnvärdt gagn för det allmänna.

Vidare stadgas i samma kungörelse att ofvannämnda äfvensom följande handlingar må, jämväl där de ingå i en akt, som i öfrigt anses böra förvaras, utgallras, så snart det ärende, till hvilket de höra, blifvit genom laga kraft ägande beslut eller eljest slutligen afgjort, och handlingarna icke längre behöfvas för åsyftadt ändamål eller eljest kunna anses vara till nämnvärdt gagn för det allmänna:

a) missiv, kapprockar och vanliga kommunikationsresolutioner, om de icke innehålla särskilda, för ärendet i öfrigt betydelsefulla uppgifter eller å dem tecknats yttranden af myndigheter eller dylikt; samt

b) delgiftnings- och mottagningsbevis, därest de icke innehålla något föreläggande eller någon upplysning af betydenhet.

Härjämte stadgas i nämnda kungörelse, att, om för verk eller myndighet erfordras bestämmelser om utgallring af handlingar utöfver hvad i kungörelsen finnes angifvet, bör därom för verket eller myndigheten göras särskild underdånig framställning.

Efter återgifvande af dessa bestämmelser yttra revisorerna vidare:

»Utan tvifvel kommer genom den sålunda föreskrifna utgallringen åtskilliga obehöfliga handlingar att förstöras och lämna utrymme åt de värdefulla arkivalier, som alltjämt i riklig mängd tillföras ämbetsverken. Revisorerna föreställa sig emellertid, att utgallringen bör i regeln kunna ske i vidsträcktare omfattning än den af Kungl. Maj:t påbjudna, i det att dels flera myndigheter än de i ofvannämnda författning angifna, exempelvis länsstyrelserna, synas böra erhålla föreskrift om utgallring af värdelösa handlingar, och dels flera slag af sådana handlingar än de i författningen uppräknade torde kunna underkastas förstörelse. I sistnämnda afseende

torde i främsta rummet förekomma kvittenser och räkningar, hvilka efter 10 års förlopp icke längre torde behöfva bevaras; och sådana handlingar torde i stor mängd förekomma särskildt bland räkenskapsverifikationerna hos arméförvaltningen, marinförvaltningen, postverket, telegrafverket, järnvägsförvaltningen och tullverket samt länsstyrelserna. Möjligen bör en del verifikationshandlingar bevaras, såsom exempelvis: af redogörare afgifna medelsredovisningar och sammandrag af dem, samt hvad tullverket beträffar, skeppslistor och konfiskationsjournaler och, beträffande länsstyrelserna, taxeringslängder och mantalslängder m. m. Lämpligt torde därför vara, att de vid räkenskaperna fogade verifikationerna fördelades sålunda, att handlingar, som skola alltjämt förvaras, bindas tillsammans, och att de, som kunna efter någon tid förstöras, inrymmas i särskilda band.

A dessa förhållanden hafva revisorerna ansett sig böra fästa Riksdagens uppmärksamhet.»

I häröfver afgifvet utlåtande af den 20 december 1909 har riksarkivarien anført följande:

»Riksarkivarien har med intresse tagit del af revisorernas framställning, som berör ett problem, hvars lösning visar sig mer och mer angelägen. Det närvarande läget är följande. I tvenne underdåniga skrivelser, den 4 september och den 3 oktober 1903 (tryckta i Meddelanden från svenska riksarkivet, ny följd, I: 7, 8), upptog riksarkivarien frågan om utgallring af värdelösa handlingar dels ur öfverståthållarämbetets och länsstyrelsernas, dels ur de centrala ämbetsverkens och med dem likartade myndigheters arkiv, samt hemställde, att vederbörande myndigheters yttranden uti frågan måtte inhämtas. Med hänsyn till dess på samma gång omfattande och ganska invecklade natur ansågs det från början lämpligt att behandla hvardera gruppen af myndigheter för sig. De centrala ämbetsverkens och med dem sidoordnade myndigheters utlåtanden inkommo efterhand under åren 1903—1907, och den 10 mars 1908 afgaf riksarkivarien ett utförligt betänkande i frågan (tryckt i Meddelanden från svenska riksarkivet, ny följd, I: 19—21), till hvilket för detaljerna här endast torde behöfva hänvisas. Riksarkivarien föreslog dels vissa allmänna förhållningsregler, som i sin mån kunde bidra att förekomma arkivens öfverfyllnad, dels vissa reglers utfärdande för ett antal särskildt angifna ämbetsverk. Det var med anledning häraf, som den 5 juni innevarande år en nådig kungörelse utfärdades med ett antal allmänna bestämmelser rörande utgallring af värdelösa handlingar ur de centrala ämbetsverkens och myndigheternas arkiv med några få angifna undantag, hvarjämte föreskrefs att, om för verk eller myndighet erfordrades bestämmelser om utgallring af

handlingar utöfver hvad i kungörelsen finnes angifvet, borde därom för verket eller myndigheten göras särskild underdånig framställning.

Statsrevisorerna referera den nådiga kungörelsens innehåll men uttala på samma gång den föreställningen, att utgallringen borde i regeln kunna ske i vidsträcktare omfattning än den af Kungl. Maj:t påbjudna, i det att dels flera myndigheter än de i ofvannämnda författning angifna syntes böra erhålla föreskrifter om utgallring af värdelösa handlingar, dels flera slag af sådana handlingar än de i författningen angifna torde kunna underkastas förstörelse. Att i en kungörelse med allmänna bestämmelser utöfver dem, som redan blifvit upptagna, få några flera inryckta, synes mig emellertid vara vanskligt nog. Hvad åter de speciella bestämmelserna för hvarje särskildt ämbetsverk angår, har riksarkivarien i den underdåniga skrifvelsen af den 10 mars 1908 redan erinrat, att åtskilliga ämbetsverk förklarat sig inga sådana behöfva, men att denna förklaring i ett och annat fall väckt någon undran. Någon möjlighet för riksarkivarien att härvidlag ingripa synes emellertid icke för närvarande föreligga, utan har han ansett sig böra låta vid dessa förklaringar bero. Beträffande öfriga ämbetsverk, som afgifvit förslag till utgallring, synas dessa till omfattningen onekligen vara rätt ojämna. I ett och annat fall, särskildt då riksarkivets mening inhämtats, såsom t. ex. skett i fråga om statskontoret och kammarrätten, tyckas de föreslagna åtgärderna kunna blifva effektiva nog. I vissa andra fall förefalla de åter vara rätt knapphändiga. Äfven här har emellertid riksarkivarien saknat bemyndigande att ingripa. Att återigen få förslagen om specialbestämmelser vederbörligen stadfästa är i den nådiga kungörelsen öfverlåtet åt hvarje enskildt verks initiativ; riksarkivarien har icke något uppdrag att påskynda ett sådant, utan har endast att tillse, att redan gifna föreskrifter om gallring iakttagas, eller att yttra sig i sådana frågor. Här till kommer, att de gifna bestämmelserna närmast afse framtiden. Att låta dessa eller eventuella specialbestämmelser om utgallring få retroaktiv verkan torde blifva ganska svårt, så länge icke de större administrativa arkiven till sina äldre delar äro samlade uti en med riksarkivet förenad administrativ arkivdepå eller åtminstone direkt ställts under riksarkivets ledning, och äfven i dessa fall blir uppgiften icke blott ömtålig utan helt visst äfven mycket tidkräfvande: riksarkivets nuvarande ej alltför talrika tjänstemannapersonal har ju närmast till uppgift att sörja för arkivaliers vård och bevarande, icke för deras förstörande. Till sist må erinras, att man visserligen icke får göra sig alltför öfverdrifna föreställningar om verkningarna särskildt af de allmänna föreskrifterna om utgallring af handlingar.

Äfven akterna från Kungl. Maj:ts kansli ha med hänsyn till möjlig-

heten af utgallring gjorts till föremål för behandling i riksarkivet, men det har visat sig svårt att få några allmänna regler uppställda, som utan olägenhet låta tillämpa sig. Atminstone händer det då och då, att till departementen rekvireras akter af äldre datum, som man i riksarkivet ansett utan tvekan bort kunna utgallras. Äfven här torde resultatet, så länge det är fråga om enstaka handlingar, blifva jämförelsevis ringa, på samma gång som pröfningen af akternas möjliga värde drar lång tid. Annorlunda ställer sig visserligen saken, om det blir fråga om hela grupper, men sådana förekomma ej så särdeles ofta. På framställning af riksarkivarien har emellertid Eders Kungl. Maj:t den 20 november 1908 medgifvit, att de ständigt växande akterna i de fattigvårdsmål, som inför Kungl. Maj:t föredragits, få efter tio år utgallras. Äfven ett par andra grupper af i yttre hänseende likartadt slag förekomma och undersökningar i fråga om möjligheten af sådan utgallring fortgå i riksarkivet.

Statsrevisorerna ha i fråga om handlingar, som ytterligare efter viss tid skulle kunna förstöras, särskildt nämnt kvittenser och räkenskaper och angifvit ett antal förvaltande verk, i fråga om hvilka en sådan åtgärd borde kunna förekomma. I utlåtandet af 10 mars 1908 har riksarkivarien beträffande telegraf-, järnvägs- och generalpoststyrelserna fäst uppmärksamheten på detta förhållande och får hvad de centrala verken angår hänvisa till en underdänig skrifvelse af denna dag, som samtidigt afgår. Statsrevisorerna ha äfven fäst uppmärksamheten vid de länsräkenskaper, som insändas till kammarrätten och kvarstanna i hufvudstaden. De nyare årsserierna deponeras för närvarande i riksarkivet, de äldre serierna förvaras i kammararkivet. En utredning i detta afseende kan visserligen göras, om uppdrag därtill lämnas åt riksarkivet.

Skall emellertid i hufvudstaden utgallringen utsträckas äfven till äldre serier af administrativa handlingar och skall en sådan blifva verkligt effektiv, kan det svårligen ske utan en åtminstone temporär förstärkning af riksarkivets arbetskrafter; riksarkivarien har i det föregående redan antydtt detta.

Bland de myndigheter, hvilkas arkiv torde kunna göras till föremål för utgallring och som icke omnämnts i nådiga kungörelsen af den 5 juni, ha statsrevisorerna särskildt framhållit länsstyrelserna. Såsom redan är nämndt, har frågan beträffande dem af riksarkivarien upptagits i den underdäniga skrifvelsen den 4 september 1903. Yttranden ha sedermera inkommit dels från öfverståthållarämbetet, dels från länsstyrelserna, men de ha till innehållet varit af den mest brokiga beskaffenhet, och svårigheten följaktligen icke ringa att med ledning af dem få fram något enhetligt förslag. Riksarkivarien har också under sina inspektioner i lands-

orten ägnat särskild uppmärksamhet åt denna fråga och hoppas kunna under år 1910 inkomma med yttrande i densamma. Äfven till domkapitlens arkiv, som ju också äro rätt omfattande, om än icke i samma grad som länsstyrelsernas, ha dylika undersökningar utsträckts.

Detta är hvad riksarkivarien för närvarande haft att anföra med anledning af statsrevisorernas mycket beaktansvärda framställning i denna arkivfråga. Den har, såsom synes, varit föremål för rätt stor uppmärksamhet i riksarkivet och kommer gifvetvis att hädanefter så förblifva, så långt riksarkivets arbetskrafter det medgifva.»

Riksarkivariens ofvanberörda skrivelse af likaledes den 20 december 1909 angående utgallring ur vissa centrala ämbetsverks arkiv af värdelösa arkivalier är af följande lydelse:

»1909 års statsrevisorer ha i sin berättelse under åttonde hufvudtiteln, riks- och landsarkiven, bland annat anført, att enligt deras föreställning flera slag af handlingar än de i nådiga kungörelsen den 5 juni 1909 uppräknade torde kunna underkastas förstörelse, i hvilket afseende, enligt deras mening, torde i främsta rummet förekomma kvittenser och räkningar, hvilka efter tio års förlopp icke längre torde behöfva bevaras. Sådana handlingar, fortsätta statsrevisorerna, synas i stor mängd förekomma »särskildt bland räkenskapsverifikationerna hos arméförvaltningen, marinförvaltningen, postverket, telegrafverket, järnvägsförvaltningen och tullverket», »möjligen», heter det vidare, »bör en del verifikationshandlingar bevaras, såsom exempelvis af redogörare afgifna medelsredovisningar och sammandrag af dem samt, hvad tullverket beträffar, skeppslistor och konfiskationsjournaler». I sammanhang därmed anse statsrevisorerna lämpligt, »att de vid räkenskaperna fogade verifikationerna fördelas sålunda, att handlingar, som skola alltjämt förvaras, bindas tillsammans och att de, som kunna efter någon tid förstöras, inrymmas i särskilda band».

Kvittenser och verifikationer höra för äldre tider till de viktigaste källorna för den ekonomiska historien och kulturhistorien; i våra dagar kan detta ej längre sägas vara fallet, då så många andra källor för nämnda kunskapsgrenar flöda, och då statistiskt material af alla slag insamlas och bearbetas. Frågan är i riksarkivariens underdåniga skrivelse den 10 mars 1908 berörd i sammanhang med telegrafstyrelsens förslag till utgallring. Enligt detsamma behöfde bland annat endast medelsredovisningarna och de å hufvudkassan gjorda sammandragen af dessa bevaras, men kvittenser och räkningar kunde efter tio år förstöras. Då styrelsen emellertid förutsatte, att enahanda bestämmelser blefve gällande »för med telegrafstyrelsen likställda ämbetsverk», vände sig riksarkivarien den 26 juni 1907 till generalpoststyrelsen och järnvägsstyrelsen, under förutsättning att det var dessa verk, som med nämnda uttryck närmast åsyftades. Deras svar in-

kommo, generalpoststyrelsens den 7 april och järnvägsstyrelsens den 4 december 1908, båda alltså efter det att skrifvelsen af den 10 mars expedierats; det förstnämnda har sedermera öfverlämnats till kungl. ecklesiastikdepartementet, af båda biläggas emellertid här afskrifter. Generalpoststyrelsen förklarade, att »någon mera beaktansvärd erinran icke synes kunna framställas mot en dylik utgallring», men att, då hittills verifikationerna i allmänhet bundits tillsammans med vederbörande redovisningshandlingar eller hufvudräkningar med utlandet, synes någon utgallring af ifrågasvarande slag icke för närvarande lämpligen böra äga rum, men hade styrelsen nu föreskrifvit, att hädanefter oförmålade redovisningshandlingar och hufvudräkningar skulle bindas särskildt för sig samt tillhörande verifikationer för sig. Järnvägsstyrelsen å sin sida fann visserligen hinder ej möta för en dylik utgallring, men ansåg att, då densamma af utrymmeshänsyn icke för närvarande vore erforderlig, utgallringen, som i hvarje fall borde verkställas endast i den omfattning behöfvat af ökad utrymme inom arkivlokalerna påkallade, företoges, först när det visat sig, att den på grund af utrymmesskäl vore nödvändig, samt endast i ofvan angifna utsträckning. Riksarkivarien är hvad dessa järnvägsstyrelsens reservationer angår af annan mening. Det är icke, när arkivet är öfverfyllt, som gallring bör vidtagas; tvärtom bör man i tid genom lämpliga åtgärder söka förekomma att arkiven alltför hastigt fyllas. Det kan icke heller anses tillbörligt att skjuta hela ansvaret för och bördan af en utgallring på kommande generationer. Så har visserligen hittills skett, och det är visserligen mycket bekvämt, men förhållandena ha också blifvit därefter.

De tre nämnda ämbetsverken ha emellertid i princip ingenting emot att kvittenser och räkenskaper efter en tid af tio år utgallras. Det synes sålunda endast återstå att få fastslaget, att hädanefter medelsredovisningar, hufvudräkningar m. m. dylikt skola särskildt bindas samt att kvittenser och verifikationer efter en tid af tio år få förstöras. Hvad som återstår vore att tillse, i hvad mån genom ombindning en dylik utgallring kan utsträckas äfven till den förflutna tiden.

Till de öfriga af statsrevisorerna anförda ämbetsverken, arméförvaltningen, marinförvaltningen och tullverket, torde måhända kunna läggas fångvårdsstyrelsen och lotsstyrelsen. I afseende på dessa vore det visserligen önskvärdt att få en utredning till stånd, i hvilken mån genom särskildt inbindnings- och förvaringssätt de egentliga redovisningshandlingarna och hufvudräkningarna kunde skiljas från kvittenser och verifikationer i vanlig mening, samt huruvida icke dessa senare efter en tid af tio år kunde förstöras, äfvensom huruvida hvad äldre serier angår genom ombindningsåtgärder någonting i det afseendet kunde vinnas.

Riksarkivarien får sålunda i underdånighet hemställa om åtgärders vidtagande i angifvet syfte dels i afseende på de tre första ämbetsverken, dels i afseende på de fem sista och är villig, om så skulle befinnas önskvärdt, att adjungera en tjänsteman i riksarkivet vid de sistnämnda utredningarna för att tillse, att de arkivtekniska synpunkterna göras gällande».

Genom revisorernas nu föreliggande uttalande har inför Riksdagen bragts den alltmera trängande frågan om möjligheten att genom utgallring ur de centrala ämbetsverkens och länsstyrelsernas arkiv af handlingar af mindre betydelse bereda ökad utrymme för de sig alltmera hopande arkivalier af sådan beskaffenhet, att de måste anses nödvändigtvis böra för framtiden bevaras. Såsom af revisorernas uttalande och riksarkivariens i ärendet afgifna yttranden framgår, har också ej mindre Kungl. Maj:t genom kungörelse den 5 juni 1909 förordnat om dylik utgallring i viss angifven omfattning hos vissa i Stockholm befintliga ämbetsverk och myndigheter än äfven riksarkivarien gjort framställning till Kungl. Maj:t om utgallring efter en vidsträcktare måttstock än den i berörda kungörelse angifna ur åtta särskilda centrala ämbetsverks arkiv. Utskottet, som till fullo delar revisorernas, af riksarkivarien i hufvudsak biträdda uppfattning om önskvärdheten, för att icke säga nödvändigheten, af åtgärders vidtagande till förekommande af arkivens öfverfyllning med delvis mindre värdefulla handlingar, håller jämväl före, att utgallring skulle kunna äga rum såväl hos flera ämbetsverk och myndigheter som ock i större omfattning beträffande materialet än i Kungl. Maj:ts kungörelse finnes stadgad. Huruvida det önskade målet kan vinnas genom att ytterligare generalisera de i kungörelsen angifna utgallringsprinciperna — något som af riksarkivarien betvivlas — eller särskilda föreskrifter för hvarje ämbetsverk och myndighet må visa sig erforderliga, tilltror sig utskottet icke att afgöra, utan läser frågan härom böra blifva föremål för Kungl. Maj:ts utredning och pröfning, hvarom utskottet alltså anser sig böra tillstyrka Riksdagen att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla.

Utskottets
yttrande.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning om och i hvad mån utgallring ur de centrala ämbetsverkens och myndigheternas samt länsstyrelsernas arkiv af mindre värdefulla handlingar må kunna verkställas i vidsträcktare mån än den i kungl. förordningen den 5 juni 1909 angifna samt därefter vidtaga de åtgärder, hvartill omständigheterna må anses föranleda.

Allmänna läroverken.

§ 8

(rev. ber. pag. 354 och 355; utl. pag. 696—706.)

Ang. ljus- och
vedkassornas
utgifter.

Vid granskningen af räkenskaperna rörande de allmänna läroverkens ljus- och vedkassor hade revisorerna, enligt hvad vidare i revisionsberättelsen meddelas, fäst sin uppmärksamhet vid, att de utgifter, som bestridas ur dessa kassor, utgå med mycket olika belopp äfven vid läroverk af samma slag och med ungefär lika storlek och lärjungeantal. Sålunda hade under år 1908 utgifterna från ljus- och vedkassan vid Jakobs realskola i Stockholm med 264 lärjungar blott uppgått till 5,732 kronor 98 öre men vid Katarina realskola darsammanstädes med 292—308 lärjungar till 12,099 kronor 71 öre. Ännu större blefve skillnaden, om man jämförde samma utgifter vid det sistnämnda läroverket, som vore nybyggdt, med det nyaste af samma slag i Göteborg, nämligen östra realskolan med 299—328 lärjungar, hvarest dessa utgifter blott uppgingo till 5,486 kronor 19 öre, och den blefve allra mest i ögonen fallande, om denna jämförelse utsträcktes till Göteborgs västra realskola, som har omkring 400 lärjungar och vore för närvarande den mest besökta realskola i hela landet. Här stannade nämligen utgifterna för året från ljus- och vedkassan vid 4,653 kronor 4 öre.

Vid Göteborgs högre latinläroverk med omkring 500 lärjungar uppginge utgifterna från ljus- och vedkassan år 1908 till 7,659 kronor 53 öre och vid Stockholms norra latinläroverk med omkring 700 lärjungar till 17,222 kronor 95 öre samt vid Göteborgs högre realläroverk med något öfver 600 lärjungar till 12,940 kronor 29 öre och vid högre realläroverket på Norrmalm med likaledes något öfver 600 lärjungar, till 16,888 kronor 9 öre.

Då inkomsterna i ljus- och vedkassan hufvudsakligen bestå af terminsavgifter, som pålades alla skolans lärjungar till lika belopp, vore det särskildt för de obemedlades skull af stor vikt, att kassans utgifter ej finge svälla ut alltför mycket. I detta afseende förekomme emellertid, att lärjungarna vid ett läroverk betungades med ända till 37 kronor för läsår i afgift till ljus- och vedkassan, under det att de vid ett annat ej betalade mer än 10 kronor.

Visserligen kunde bränslematerialiernas olika pris på skilda orter, skollokalernas olika beskaffenhet och olika uppvärmningsmetoder m. m. förorsaka, att utgifterna ur ljus- och vedkassan äfven vid läroverk af samma storlek och beskaffenhet blefve något olika, men revisorerna hade dock

funnit den anmärkta skillnaden så stor, att de ansett sig böra påpeka den samma under uttalande af önskvärdheten af att kostnaderna i förenämnda afseende måtte så vidt möjligt vid ett eller annat läroverk nedbringas.

Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk har i häröfver den 13 januari 1910 afgifvet utlåtande anført följande:

»Beträffande det af Riksdagens revisorer i deras den 30 november 1909 afgifna berättelse om verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1908 särskildt anmärkta förhållandet, att de från de allmänna läroverkens ljus- och vedkassar under år 1908 utgående utgifter uppgått till mycket olika belopp äfven vid läroverk med ungefär lika storlek och lärjungeantal, och att särskildt vid ett angifvet läroverk, Katarina realskola, hvilket synes böra vara Kungsholmens realskola i Stockholm, ifrågavarande utgifter skulle uppgått till ett i jämförelse med motsvarande utgiftssumma vid andra läroverk anmärkningsvärdt stort belopp, får öfverstyrelsen hänvisa till bifogade yttrande af rektor vid förenämnda realskola.

Till belysning af öfriga af revisorerna anförda förhållanden beträffande ljus- och vedkassan vid olika läroverk har öfverstyrelsen låtit uppgöra bilagda tabeller öfver de till nämnda kassa ingående terminsafgifter under vårterminen 1908 samt läsåret 1908—1909 äfvensom öfver kassans utgifter under år 1908 vid samtliga allmänna läroverk utom statens profskola nya elementarskolan, vid hvilken särskild ljus- och vedkassa icke finnes. Det torde böra påpekas, att i dessa tabeller icke återfinnes den af revisorerna uppgifna summan 37 kronor, hvartill terminsafgifterna till ljus- och vedkassan för läsår uppgifvas skola hafva uppgått vid ett läroverk. Därjämte bifogas infordradt yttrande af rektor vid högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm beträffande utgifterna från läroverkets ljus- och vedkassa under år 1908, hvilka i revisorernas berättelse anföras såsom varande relativt höga, äfvensom yttrande af rektor vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm, vid hvilket läroverk utgiftssumman för år 1908 från nämnda kassa uppgick till det högsta beloppet bland samtliga läroverk.

Vid granskning af ofvannämnda tabeller framgår, att de läroverk, vid hvilka terminsafgiften till ljus- och vedkassan utgår med relativt höga belopp, i de flesta fall äro sådana, hvilkas läroverkshus äro helt eller delvis nybyggda eller jämförelsevis nyligen uppförda, under det vid läroverk med äldre byggnader ifrågavarande afgifter erläggas med sina lägsta belopp. Till den förstnämnda gruppen höra bland andra de högre allmänna läroverken i Falun, Luleå, å Södermalm i Stockholm och i Örebro, realskolorna i Malmö och på Kungsholmen i Stockholm samt samskolorna i Askersund, Norrtälje och Vimmerby.

Orsaken till ofvannämnda olikhet i afgifter till ljus- och vedkassan samt i utgiftssumman från nämnda kassa vid förenämnda båda grupper af läroverk torde vara att söka bland annat däri, att de nyare läroverksbyggnaderna äro i det hela rymligare tilltagna än äldre byggnader och att de särskildt äro bättre än de senare försedda med lokaler för speciella undervisningsgrenar, såsom för undervisningen i naturvetenskapliga ämnen, i teckning, gymnastik, musik och slöjd. Det är uppenbart, att uppvärmning, belysning och renhållning af en dylik större läroverksbyggnad måste medföra väsentligen ökade utgifter, äfven om lärjungeantalet vid läroverket icke i och för sig skulle betingat en så hög utgiftssumma.

I hög grad kommer det vid ett läroverk använda uppvärmningssystemet att inverka på beloppet af ljus- och vedkassans utgifter. Då de nyare värmeledningssystemen i allmänhet afse icke blott att uppvärma skollokalerna utan äfven att där åstadkomma tillräckligt luftombyte, måste för detta ändamål en större bränsleförbrukning än vid äldre uppvärmningsmetoder erfordras.

Äfven olika typer af anordningar för centraluppvärmning visa sig betydligt olika i fråga om bränsleåtgång och kostnaden för värmeapparatsens skötsel, och lärer detta vara en af orsakerna till att särskildt utgifterna ur ljus- och vedkassan vid högre latinläroverket i Göteborg, som i revisorernas berättelse särskildt anföras, ställt sig jämförelsevis låga.

I nu gällande läroverksstadga fästes särskildt vikt därvid, att de hygieniska förhållandena inom ett läroverk äro tillfredsställande, och enligt § 60 af nämnda stadga föreskrifves uttryckligen, att i fråga om uppvärmning, ventilation, belysning och renhållning af läroverkets lokaler skall rektor i samråd med skolläkaren till noggrann efterlefnad uppgöra lämplig plan. Det är tydligt, att i den mån nämnda föreskrifter vid läroverken genomföras, komma äfven ljus- och vedkassans utgifter att stiga. Särskildt gäller detta om den för sundheten inom ett läroverk så viktiga renhållningen inom läroverkets lokaler, och det torde knappast vara önskvärdt, att man i sistnämnda afseende af sparsamhetsskäl söker begränsa utgifterna, om de af nämnda anledning skulle ställa sig något högre vid vissa läroverk.

Slutligen tillåter sig öfverstyrelsen framhålla, att vid några läroverk, å hvilka förteckning här bifogas, en del af ljus- och vedkassans medel har, enligt Kungl. Maj:ts nådiga medgifvande i hvarje särskildt fall, under år 1907 och 1908 fått användas för anskaffande af undervisningsmateriel m. m. i sådana fall, då biblioteks- och materielkassans egna medel icke varit för sitt ändamål tillräckliga. Vid de läroverk, där detta varit förhållandet, kan på grund af nämnda omkostnader ljus- och vedkassans utgiftssumma under år 1908 hafva kommit att i någon mån ökas.

Angående det af revisorerna till sist uttalade önskemålet, att utgifterna ur ljus- och vedkassan måtte så vidt möjligt vid ett och annat läroverk nedbringas, finner äfven öfverstyrelsen för sin del, särskildt med hänsyn till läroverkens många obemedlade lärjungar, detta önskemål behjärtansvärdt och håller jämväl för sannolikt, att afgifterna till ifrågavarande kassa, äfven om de af skäl, som ofvan anförts, i åtskilliga fall icke torde kunna i nämnvärd grad minskas, särskildt vid vissa läroverk med nya byggnader, i den mån lärjungeantalet vid dem ökas och eventuella förenklingar ifråga om uppvärmnings- och belysningsanordningar möjligen kunna vid dem genomföras, i någon mån torde kunna komma att nedbringas.»

Rektors vid Kungsholmens realskola, af öfverstyrelsen åberopade yttrande är af följande lydelse:

»Vid början af höstterminen 1907 tog skolan, som sedan sitt upprättande år 1902 varit inhyst i tillfälliga lokaler, sitt af Stockholms stad uppförda läroverkshus i besittning. Det måste nu särskildt pointeras, att detta hus blifvit för möjliggörande af utvidgning på ett för undervisningen minst störande sätt försedt med lokaler af sådan storlek, att gemensamma rum, såsom samlingssal, för rektor och lärare afsedda rum samt olika slags lokaler för öfningsundervisning, motsvara hvad som kräfvades för ett efter modernaste fordringar inreddt *högre* läroverk med ett beräknadt lärjungeantal om 600 lärjungar.

Af arkitektonisk hänsyn till framtida tillbyggnad erhöles också hallar, trapputrymmen och korridorer ett omfång, som ingenstädes påträffas inom ett läroverkshus af samma storlek, ja knappast i ett *högre* läroverk.

I stället för att ingå på vidare detaljer rörande husets storlek vill jag endast påpeka uppgifterna i resp. årsredogörelser, af hvilka framgår, att detta läroverkshus har en rymd af cirka 25,000 kubikmeter, den af Riksdagens herrar revisorer till jämförelse omnämnda östra realskolan i Göteborg åter endast cirka 15,000 kubikmeter.

Själfrva den utgångspunkt, herrar revisorer valt, nämligen resp. läroverks organisation och det tillfälliga lärjungeantalet, torde under sådana förhållanden blifva missledande. Hade i stället de ofvan påpekade förhållandena fått tjäna som utgångspunkt, synes mycket antagligt, att hithörande förhållande icke kommit att beröras i herrar revisorers berättelse.

Läroverken i hufvudstaden sakna egen byggnadsfond. Samtliga inkommande afgifter till denna öfverlämnas till drätselnämnden, som verkställer såväl reparationer som nybyggnader. Om sålunda å ena sidan byggnadsfonden skulle betraktas som husägare, å andra sidan ljus- och vedkassan samt biblioteks- och materielkassan som hyresgäst, finner man förutom nybyggnader och reparationer åtskilliga utgifter, som i vanliga

fall, å vissa orter i mycket stor utsträckning, åligga fastighetsägaren, såsom t. ex. renhållning af klosetter, vattenförbrukningsavgifter, tillfälliga småreparationer m. m., eller med andra ord »andra läroverkets fastigheter åliggande utgifter» (läroverkstadgans § 219).

Dylika utgifter påföras, enligt hvad jag har mig känt, på många håll i mycket stor utsträckning just byggnadsfonden. Här måste de föras till ljus- och vedkassan, som också, enligt vid detta läroverk alltifrån dess upprättande och vid andra läroverk sedan långa tider tillämpad praxis, fått vidkännas sådana på gränsområdet mellan denna kassa och biblioteks- och materielkassan liggande utgifter, rörande hvilkas bokföring tvekan kunnat uppstå hos rektor och kollegium. Emellertid har man ansett sig skyldig följa gammal stockholmspraxis, då mot densamma ingen anmärkning förspotts från vederbörande reviderande ämbetsverks och myndigheters sida.

Kassaräkningen för år 1908 har att uppvisa utgifter af nämnda två kategorier till ett belopp af minst 790 kronor, hvilka för ett rättvist bedömande synas böra frändragas utgiftssumman på ljus- och vedkassans räkenskap.

Svårigheterna för kassan uppstodo till följd af inflyttningen i nya lokaler under senare hälften af år 1907. Dessa på nya förhållanden beroende svårigheter — man kan bland annat hänvisa på en antagligen af fukt i nyuppförda murar behöflig starkare eldning — göra 1908 mindre lämpligt till jämförelseår i afseende å Göteborgs östra realskola, som vid nämnda räkenskapsårs början redan i två år varit installerad i sin nya lokal. Härpå tyder bland annat det faktum, att härvarande skolas utgifter för uppvärmning, som 1908 uppgingo till 4,224,50 kronor, för 1900 uppgå till ett så mycket mindre belopp som 3,454 kronor.

Kassans särskilda inkomster, uthyrning af lokaler och slöjdavgifter, synas vara fullkomligt förbisedda, då utgiftssumman kronor 12,099,71 angifves såsom jämförelsetal. Från denna summa böra för ett rättvist bedömande dragas 1:o utgifter, som af rektorer vid åtskilliga läroverk särskildt i landsorten med samma fog föras till biblioteks- och materielkassan eller byggnadsfonden, utgörande minst 790,61 kronor, 2:o inkomster, hvilka icke behöft täckas genom den för alla lärjungar obligatoriska afgiften till ljus- och vedkassan, kronor 1,438,79; återstod kronor 9,870,31. Det är denna summa, som, efter granskning af hvad som på ett eller annat håll förts till andra kassor än ljus- och vedkassan, bör tjäna som utgångspunkt vid jämförelsen, alltjämt utgående från de resp. läroverkens kubikinnehåll och med byggnadens storlek i öfrigt sammanhängande förhållanden, t. ex. högre utgifter för städning, skurning och dylikt, maskinist- och vaktmästararfoden in. m.

Då rektor och kollegium, efter att vid början af vårterminen 1908 hafva höjt afgiften till ljus- och vedkassan med en krona till 10,50, på grund af ofvan angifna förhållanden måste besluta en ytterligare höjning för höstterminen, hvarigenom den kom att utgå med 15 kronor — detta belopp har under sist förflutna räkenskapsår varit konstant — ansåg man icke denna afgift öfverdrifvet hög. Kollegiet fäste särskildt sin uppmärksamhet vid att samma belopp kräfdes vid högre realläroverket å Norrmalm, hvilket dock icke har att bjuda lärjungarna inom motsvarande klasser på några fördelar utöfver hvad här erbjudes dem, under det att härvarande lärjungar åtnjuta stora förmåner, bland annat fria bad inom läroverkets lokaler. Till och med för fullt betalande lärjungar skulle samtliga afgifterna, de till statsverket ingående medräknade, icke uppgå till mera än 44,50 kronor i terminen, en afgift för hvilken undervisning i motsvarande klasser icke kan erhållas ens i den anspråkslösaste privatskola.

Den belysningsarmatur, med hvilken läroverket försetts, har nog visat sig erfordra ganska stor strömförbrukning. Utan vidare ändringar torde dock förbrukningen kunna i mån af teknikens framskridande nedbringas, och detta följes noga vid härvarande skola. Så göras nu försök med först på senaste tiden i handeln förekommande hållbara metalltrådslampor, och hopp förefinnes om att, i händelse dessa försök utfalla tillfredsställande, kostnaderna för belysningen skola för framtiden blifva åtskilligt lägre.

I den mån lärjungeantalet tillväxer — sistförflutna hösttermin 333 lärjungar mot 308 lärjungar under höstterminen och 292 under vårterminen 1908 — blir det gifvetvis lättare för ljus- och vedkassan att bestrida densamma åliggande utgifter, hvilka i hufvudsak förblifva oberoende af ett större eller mindre antal lärjungar.

Såväl från undertecknads sida som af alla dem, hvilka äro vid läroverket anställda, hafva inga ansträngningar sparats att hålla kostnaderna nere så lågt som möjligt med iakttagande af hygienens kraf, och kunna därför dessa samtliga i hvad angår Kungsholmens realskola instämma i herrar revisorers uttalande om önskvärdheten af att kostnaderna i nämnda hänseende må såvidt möjligt vid ett eller annat läroverk nedbringas.

Den af öfverstyrelsen åberopade tabellen angående terminsafgifterna till ljus- och vedkassorna m. m. är så lydande:

Uppgifter rörande terminsafgifterna till de allmänna läroverkens ljus- och vedkassar samt utgifter ur nämnda kassar under år 1908 m. m.

1. Högre allm. läroverk:	Terminsafgifter till ljus- och vedkassan:						Utgifterna ur ljus- och vedkassan under år 1908		Antal lär ungar H.-t. 1908
	V.-t. 1908		H.-t. 1908		V.-t. 1909		Kronor	ö.	
	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.			
Borås	5	50	6	—	6	—	2,670	14	252
Falun	12	—	12	—	12	—	9,636	91	437
Gäffe	12	—	12	—	12	—	10,106	69	396
Göteborg: latinläroverket.....	7	—	7	—	7	50	7,601	62	489
» realläroverket	10	50	11	—	11	—	12,811	70	607
Halmstad	7	50	7	50	7	50	8,089	95	412
Hudiksvall	8	—	9	—	9	—	2,837	30	191
Hälsingborg	7	50	7	50	7	50	12,389	19	611
Härnösand	8	—	8	—	9	—	6,339	86	260
Jönköping	8	—	9	—	9	—	9,548	83	441
Kalmar	7	—	8	—	8	—	6,765	65	401
Karlskrona	9	—	10	—	12	—	6,557	35	274
Karlstad	6	—	6	50	6	50	7,420	54	473
Kristianstad	8	—	8	—	8	—	4,894	41	357
Linköping	7	50	7	50	7	50	11,217	40	618
Luleå	9	—	12	—	15	—	9,470	57	263
Lund	7	—	7	—	7	—	8,113	99	495
Malmö	6	50	7	50	9	—	11,944	27	610
Norrköping	9	—	9	—	9	—	12,516	94	581
Nyköping	8	—	8	—	9	—	4,370	—	242
Skara	8	—	8	—	9	—	9,193	24	454
Stockholm: h. latinl. Norrm.	10	50	10	50	10	50	17,222	95	690
» h. a. l., Söderm.	11	—	14	—	14	—	17,705	73	694
» h. reall., Norrm.	15	—	15	—	15	—	16,888	09	607
» h. » Österm.	9	—	10	—	10	—	11,517	37	564
» N.elementarsk.*)	—	—	—	—	—	—	—	—	422
Strängnäs	7	—	10	—	10	—	2,569	12	103
Sundsvall	9	50	9	50	9	50	6,680	30	375
Umeå	9	50	9	50	9	50	5,972	18	246

*) Vid Nya elementarskolan finnes icke någon särskild ljus- och vedkassa och sålunda icke någon mot den ifrågavarande fullt svarande afgift.

	Terminsafgifter till ljus- och vedkassan:						Utgifterna ur ljus- och vedkassan under år 1908		Antal lärjungar H. t. 1908
	V.-t. 1908		H.-t. 1908		V.-t. 1909				
	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	
Uppsala	7	50	7	50	8	50	10,431	21	575
Visby	8	—	8	—	9	—	4,207	46	171
Vänersborg	10	50	12	50	12	50	6,210	14	199
Västervik	8	—	8	—	8	—	4,067	67	183
Västerås	10	50	10	50	8	50	6,533	69	403
Växjö	6	—	7	—	7	—	6,749	96	429
Ystad	7	50	7	50	7	50	3,861	16	268
Örebro	8	—	9	—	12	50	15,475	34	634
Östersund	10	—	10	—	11	—	8,682	22	363
2. Realskolor:									
Arvika	6	50	7	50	8	50	1,865	45	91
Eksjö	4	50	5	—	5	—	1,624	62	128
Enköping	6	—	6	—	6	—	2,589	56	110
Eskilstuna	5	—	5	—	6	50	2,390	82	160
Göteborg: västra	5	—	6	—	6	—	4,653	04	400
» östra	8	—	8	—	8	—	5,486	19	328
Karlshamn	8	50	9	50	9	50	2,484	68	129
Kristinehamn	8	—	8	—	8	50	2,896	76	156
Landskrona	7	—	7	—	7	—	2,861	62	144
Lidköping	5	—	5	—	5	—	1,315	52	112
Malmö	10	—	15	—	15	—	4,707	24	287
Mariestad	5	50	5	50	5	50	1,561	38	94
Oskarshamn	5	—	5	—	5	—	1,564	87	120
Sköfde	7	50	7	50	7	50	3,667	15	180
Stockholm: Jakobs	10	—	10	—	10	—	5,732	98	264
» Katarina	10	—	11	50	11	50	7,627	75	269
» Kungsh.	10	50	15	—	15	—	12,099	71	308
Söderhamn	6	—	7	50	7	50	1,560	72	132
Uddevalla	8	—	8	50	8	50	3,444	65	169
Varberg	8	—	8	—	8	50	2,503	05	101
3. Samskolor:									
Alingsås	6	—	6	—	6	—	2,028	99	176
Arboga	6	50	6	50	7	50	2,501	30	135

	Terminalsafgifter till ljus- och vedkassan:						Utgifterna ur ljus- och vedkassan under år 1908		Antal lärjungar H.-t. 1908
	V.-t. 1908		H.-t. 1908		V.-t. 1909				
	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	
Askersund	10	—	11	—	11	—	2,035	90	89
Falköping	5	—	5	50	5	50	1,411	52	131
Filipstad	5	—	5	—	5	—	1,475	99	137
Haparanda	7	—	8	—	8	—	1,972	81	89
Köping	6	—	7	50	8	50	1,927	04	132
Norrtälje	10	—	*) 14	—	*) 14	—	4,902	28	126
Piteå	6	50	6	50	6	50	2,475	96	134
Sala	5	—	6	50	6	50	1,149	57	130
Skellefteå	5	50	7	50	7	50	1,884	15	140
Strömstad	6	—	6	—	6	—	709	31	70
Södertälje	6	50	8	—	8	50	2,816	29	137
Trelleborg	3	—	3	—	3	—	1,243	22	117
Vadstena	7	50	8	50	8	50	1,990	37	87
Vimmerby	12	—	12	—	12	—	2,958	91	126
Åmål	7	—	7	—	7	—	2,295	21	123
Ängelholm	4	—	5	—	5	—	1,268	16	132
Örnsköldsvik	10	—	10	—	10	—	2,936	68	179

*) Här af 2 kronor till utgifter för elektrisk belysning (kungl. bref 22 juni 1906).

Rektor vid högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm har i ärendet anført följande:

»Utgifterna från ljus- och vedkassan vid högre realläroverket på Norrmalm uppgingo år 1907 till 17,402: 05 kronor, hvaraf dock 3,000 kronor enligt nådiga brefvet den 27 mars 1907 öfverflyttades från biblioteks- och materielkassan till ljus- och vedkassan. Utgifterna från samma kassa uppgingo år 1908 till 16,888: 09 kronor, år 1909 till 17,709: 36 kronor. Sedan år 1906 ha utgifterna från denna kassa ökats i afsevärd grad. Detta beror hufvudsakligen därpå, att priset icke blott på en hel del förbrukningsartiklar, såsom kol, ved, lyse betydligt stegrats, utan äfven på arbetskraft (vaktmästare, skurhjälp m. m.). Då kassans behållning för några år sedan visade tendens till betydlig minskning, beslöt kollegiet höstterminen 1907 att höja afgiften till ljus- och vedkassan från det belopp 10 kronor 50 öre, hvarmed den en del terminer utgått, till 15 kronor, så mycket

mer som ifrågasatta förslag att tillbygga läroverket, om de realiserades, skulle ställa i utsikt betydligt ökade kraf på nämnda kassa. Tillbyggnadsförslaget möjliggjorde nämligen icke ökning af lärjungeantalet, så att ljus- och vedkassan efter eventuell tillbyggnad af sådan anledning skulle erhålla ökade inkomster.

Om afgiften till ljus- och vedkassan vid högre realläroverket på Norrmalm är större än vid exempelvis andra stockholmsläroverk, såsom latinläroverket å Norrmalm eller högre allmänna läroverket på Södermalm, kan detta i någon mån bero därpå, att lärjungeantalet vid hvart och ett af de sistnämnda båda läroverken är afsevärdt större än vid högre realläroverket på Norrmalm. Utgifterna från ljus- och vedkassan torde dock ej på grund af det större antalet lärjungar vara nämnvärdt större vid latinläroverket å Norrmalm eller högre allmänna läroverket å Södermalm än hvad de äro vid högre realläroverket på Norrmalm.»

Det af rektor vid högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm i ärendet afgifna yttrande är af följande lydelse:

»Den omständighet, som mest bidrager till nämnda kassas stora utgiftssumma, är naturligtvis *detta läroverks stora lokala omfattning*. Förutom särskild gymnastikbyggnad har man nämligen för några år sedan måst uppföra en större annexbyggnad (i 2 våningar förutom källare- och vindsvåning), hvarjämte i det stora läroverkshusets vindsvåning under år 1906 måst inredas 11 nya rum (i båda flyglarna) för den biologiska och fysikaliska undervisningen, förnämligast för att bereda utrymme åt de i läroverksstadgan omtalade och vid ett profärläroverk nödvändiga laborationsöfningarna. Genom denna läroverkets successivt skeende lokalutvidgning har naturligen i främsta rummet utgiftskontot för uppvärmningen (alla de tre byggnaderna ha sin särskilda uppvärmning) stigit allt högre och högre; detsamma gäller ock utgifterna för belysning och rengöring. Härtill kommer, att arbetslönerna (för skurning, fönsterrengöring o. s. v.) under de senare åren som bekant afsevärdt ökats, äfvensom att prisen på ved och koks mer och mer stegrats. Slutligen ha — i och med det betydligt ökade arbetet samt till följd af den allbekanta fördyrningen af lefnadskostnaderna i Stockholm — vaktmästarnas och eldarnas årsaflöningar måst regleras, d. v. s. höjas. — Tyvärr finnes ingen utsikt till att utgifterna för detta läroverks ljus- och vedkassa under den närmaste framtiden skola kunna minskas, hvarför man antagligen äfven framdeles måste låta terminsafgifterna till denna kassa utgå med relativt högt belopp (f. n. 14 kronor 50 öre pr lärjunge).»

Den af öfverstyrelsen omförmälda tabellen angående medel som öfverförts från ifrågavarande kassor till biblioteks- och materielkassorna är af följande lydelse:

Uppgift rörande medel, som öfverförts från ljus- och vedkassorna till biblioteks- och materielkassorna eller andra kassor vid de allmänna läroverken under åren 1907 och 1908.

År.	L ä r o v e r k.	S u m m a.	Användning.
1907	Högre allmänna läroverket i Falun	intill 3,000 kr.	inköp af materiel.
	Högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm	3,000 »	biblioteks- och materielkassan.
	Högre allmänna läroverket i Kalmar.....	2,000 »	d:o.
	Kungsholms realskola i Stockholm	2,500 »	d:o.
	Samskolan i Skellefteå	500 »	inköp af undervisningsmateriel.
	Högre allmänna läroverket i Hälsingborg	högst 1,030 »	kostnad för elektriskt signalsystem.
	Högre allmänna läroverket i Luleå.....	2,000 »	inköp af undervisningsmateriel.
1908	Högre allmänna läroverket i Härnösand	intill 1,300 »	ändringar af läroverkets lokaler.
	Realskolan i Varberg	2,000 »	biblioteks- och materielkassan.
	Högre allmänna läroverket i Örebro	högst 3,550 »	inköp af pianoflygel.

Utskottets
yttrande.

I likhet med revisorerna har utskottet funnit anmärkningsvärd den vid jämförelse de olika läroverken emellan framträdande stora olikhet i beloppet af de utgifter, som från ljus- och vedkassorna bestridas, med däraf följande synnerligen växlande belopp af terminsafgifterna till berörda kassor; och har utskottet jämväl velat framhålla önskvärdheten af att nämnda utgifter och terminsafgifter må i möjligaste mån varda till beloppet nedbringade. Vidare har utskottet icke kunnat undgå att fästa sin uppmärksamhet vid det af öfverstyrelsen omförmälda förhållande, att

vid åtskilliga läroverk utgifter, som rätteligen skolat bestridas af biblioteks- och materielkassorna, i stället utgått från ljus- och vedkassorna. Då afgifterna till förstnämnda kassor äro fixa och endast uttagas af lärjungar, som icke äro medellösa, men till ljus- och vedkassorna däremot utgå af samtliga lärjungar med det belopp, som må visa sig erforderligt till bestridande af nödvändiga utgifter, har följden af det anmärkta förfaringssättet naturligen blifvit, att dels lärjungarnas terminsafgifter kommit att utgå med högre belopp än hvad som skulle behöft vara fallet, om ljus- och vedkassorna ej betungats med ifrågavarande utgifter, dels ock att medellösa lärjungar nödgats bidraga till bestridande af utgifter, som, därest de påförts biblioteks- och materialkassan, ej skulle hafva drabbat dem. Då emellertid, sedan uppmärksamheten nu blifvit fäst på förhållandet, rättelse torde kunna förväntas komma att för framtiden vinnas, har utskottet endast ansett sig böra hvad i ärendet sålunda förekommit för Riksdagen

omförmäla.

Domänstyrelsen.

§ 9.

(rev. ber. pag. 491 och 492; utl. pag. 709—711.)

Af domänstyrelsens arrendeliggare för Stockholms län hade revisorerna inhämtat, att 1 mantal Bergshamra nr 1 med torpet och kvarnen Alkistan i Solna socken och Danderyds skeppslag genom kungl. brefvet den 1 oktober 1707 öfverläts på arrende under 12 år till sekreteraren Sam Barck mot erläggande af 300 daler kopparmynt i årligt arrende, hvilket arrende genom kungl. brefven den 4 augusti 1711 och 8 september 1719 prolongerades för statssekreteraren friherre Sam Barck, hvarefter dels genom kungl. brefvet den 18 augusti 1775 arrendet konfirmerades för hofkansleren m. m. grefve Nils Barck och hans barn samt, när de genom döden afgått, för bergsrådet m. m. Rudbeck och hans son Olof Rudbeck, dels ock genom kungl. brefven den 13 januari 1783 och den 10 januari 1797 blifvit medgifvet att, sedan både grefve Nils Barck och bergsrådet Rudbeck och dennes son Olof Rudbeck aflidit, merbemälte grefve Barcks äldste son samt hans efterkommande son efter son och dotter efter dotter skulle äga besittningsrätten till Bergshamra emot arrendets utgörande.

Ang. arrenderätten till egendomen Bergshamra.

Af Rikets Ständers skrifvelse till Konungen den 15 april 1818 inhämtades vidare, att ständerna, beträffande arrendet af Bergshamra, förklarar

att bemälda beständiga arrende såsom en utan ständernas tillstyrkan eller åtgärd tillkommen nådebevisning väl af greffliga Barckiska familjen fortfarande finge begagnas, men att arrendeafgiften till statsverket borde i stället för 33 riksdaler 16 skilling uträknas och bestämmas så, att den år 1707 fastställda arrendesumman, 300 daler kopparmynt, reducerades till tunnor spannmål efter samma års markegång, och att denna spannmål erlades efter årligt markegångspris i länet.

På grund af denna bestämmelse och enligt kungl. brefvet den 13 juni 1820 och kammarkollegii skrifvelse den 20 februari 1821 vore årliga arrendet bestämdt att utgå med 23 tunnor $2\frac{6}{13}$ kappar spannmål, att lösas efter markegångspris, och hade denna lösen utgjort år 1905 299 kronor 62 öre, år 1906 327 kronor 23 öre, år 1907 301 kronor 84 öre och år 1908 317 kronor 69 öre.

Vidare vore att märka, att, sedan Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag exproprierat mark från ifrågavarande egendom samt ersättning därför inbetalts till länets ränteri, Kungl. Maj:t den 8 juli 1887 förordnat, att räntan å ifrågavarande medel, hvilka statskontoret hade att förvalta, skulle till vederbörande innehafvare af Bergshamra arrendefideikommiss årligen redovisas. Expropriationsmedlen uppgingo vid 1908 års slut till 7,440 kronor 3 öre.

Enligt från länsstyrelsen lämnad uppgift innehölle egendomen en areal af:

20 hektar	9 ar		tomter och åker,
10 »	33 »	10 kvm.	ängs- och odlingsmark,
77 »	7 »	90 »	skogs- och hagmark,
3 »	30 »		impedimenter.

Summa 110 hektar 80 ar.

Därtill komma 15 hektar 94 ar och 60 kvadratmeter belägna inom Stockholms stad, hvadan egendomens areal tillsammans utgjorde 126 hektar 74 ar och 60 kvadratmeter.

Egendomen, som på sätt ofvan nämnts till en del låge inom Stockholms stad, gränsade i öfrigt till Ulriksdals kungsgård, Brunnsviken, Lilla Värtan, lägenheterna Stocksundet och Björkhagen, det till Edsviken ledande Stocksundet samt lägenheten Sveden och vore åsatt ett taxeringsvärde af 150,000 kronor.

Då det arrende statsverket åtnjöte från ifrågavarande synnerligen välbelägna egendom numera ej stode i rimligt förhållande till egendomens värde, och då arrendets tillvaro torde utgöra hinder för ett fördelaktigt utnyttjande af fastigheten, hade revisorerna velat ifrågasätta, huruvida ej, för så vidt arrendatorns besittningsrätt befunnes lagligen grundad, skäl skulle föreligga att söka få till stånd en öfverenskommelse, hvarigenom

ett i ekonomiskt hänseende fördelaktigare utnyttjande af fastigheten skulle kunna åvägabringas.

Domänstyrelsen har i förevarande ärende afgifvit utlåtande den 13 januari 1910 och därvid anfört följande:

»Domänstyrelsen har sedan länge haft sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande arrende. Att greffliga Barckska familjens besittningsrätt är lagligen grundad, har styrelsen icke funnit sig kunna betvifla, helst Rikets Ständer år 1818 konfirmerat densamma.

Af kungliga brevet den 1 oktober 1707, däri villkoren för arrende-upplåtelsen äro angifna, framgår, att innehafvaren af besittningsrätten äger att få »skog till vedbrand, hägnad och stängsel eller annan nödvändighet till gårdens underhållande».

Genom resolution den 16 mars 1899 har styrelsen fastställt skogshushållningsplan för hemmanet för en tid af 20 år, räknade från den 14 mars 1899, med föreskrift tillika, att all afverkning finge ske endast efter utsyning af vederbörande jägmästare och med iakttagande af de närmare bestämmelser, som af honom meddelades.

Nuvarande innehafvaren af besittningsrätten, greve Nils J. Barck, hemställde i underdånig skrifvelse den 25 mars 1902, huruvida från Kungl. Maj:ts sida hinder mötte för honom eller dem, till hvilka viss del af egendomen upplåtits på arrende, att fritt disponera egendomen eller upplåten del däraf jämväl för uppförande af byggnader och anläggande af trädgårdar, äfven i skogsmarken.

Domänstyrelsen, hvars yttrande i ärendet inhämtades, ansåg att § 5 af 8 kapitlet byggningsbalken vore tillämplig på upplåtelsen af Bergshamra samt att följaktligen innehafvaren ej ägde att utan Kungl. Maj:ts tillstånd låta annan nyttja och bruka någon af hemmanets ägor. detta yttrande instämde kammarkollegium.

Kungl. Maj:t fann ock i nådigt bref den 13 maj 1904 framställningen icke till något Kungl. Maj:ts yttrande föranleda.

Af förekommen anledning uppdrog styrelsen den 6 november 1908 åt domänintendenten i länet att med biträde af jägmästaren i Stockholms revir verkställa besiktning å hemmanet. Sådan besiktning hölls den 24 och 30 november 1908, därvid befanns, att upplåtelser af lägenheter å skogsmarken skett och att afverkning utöfver den fastställda planen ägt rum.

Då det icke torde kunna bestridas att genom anmärkta förhållandena greve Barck öfverskridit den rätt till hemmanet, som tillkommer honom på grund af donationsbrevens innehåll, har styrelsen uppdragit åt sin ombudsman och fiskal att vid vederbörlig domstol föra talan mot greve Barck angående ansvar för det han öfverskridit sin nyttjanderätt med mera.

I afvaktan på utgången häraf anser styrelsen åtgärder för närvarande icke böra vidtagas i det af revisorerna angifna syfte».

Med omförmälan af hvad i detta ärende förekommit, får utskottet, då af domänstyrelsen är upplyst, att förevarande nyttjanderättsfråga är föremål för styrelsens uppmärksamhet, hemställa,

att Riksdagen må för närvarande låta vid hvad i ärendet förekommit bero.

§ 10.

(rev. ber. pag. 572 och 573; utl. 734—736).

Ang. bestri-
dandet och
redovisningen
af kommitté-
kostnader.

Beträffande bestridandet af och redovisningen öfver kostnaderna för de af Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer och liknande beredningar förfares, enligt hvad revisorerna vidare meddela, för närvarande på olika sätt. Sålunda aflämnas i regel till kammarrätten redovisning för kommittéers och tillkallade sakkunniges expensutgifter, till hvilkas bestridande ordföranden plägar efter Kungl. Maj:ts medgifvande i statskontoret uppbära nödiga medel, hvaremot ordförandes, ledamöters och sekreterares räkningar öfver arfvoden och resekostnader i allmänhet granskas och utbetalas i statskontoret. Kostnaderna för tillfälliga biträden likvideras än af ordföranden med från statskontoret rekvirerade medel, än direkt i statskontoret. Tryckningen af kommittébetänkandena betalas dels af statskontoret dels ock, beträffande de för Riksdagen afsedda exemplar, af riksgäldskontoret. De räkningar, hvilka sålunda likvideras i statskontoret, ingå emellertid icke bland verifikationerna till den statskontorets räkenskap, som öfverlämnas till kammarrätten, utan återfinnas på spridda ställen bland statskontorets s. k. anordningshandlingar, hvilka förvaras hos ämbetsverket. Det har äfven någon gång förekommit, att redovisning beträffande expensmedlen ingifvits direkt till Kungl. Maj:t, som i sådant fall vanligen öfverlämnat redovisningen till kammarrätten.

Då någon viss tid för afgifvande af redovisning till kammarrätten öfver kommittéers expensutgifter icke är föreskrifven, kunna flere år förgå, innan en sådan redovisning aflämnas, enär detta ofta sker först efter kommittéers afslutande. Sålunda återstå oredovisade förskott:

för år 1904	kronor	3,000: —
» » 1905	»	13,800: —
» » 1906	»	34,513: 19
» » 1907	»	137,406: 81

På grund af det olikartade sätt, hvarpå kommittékostnaderna sålunda redovisas, erhålles icke någon öfverskådlighet öfver desamma, hvarjämte granskningen i hög grad försvåras. Revisorerna hade därför velat ifrågasätta, huruvida icke föreskrifter till afhjälpande af dessa olägenheter och för vinnande af likformighet i afseende på redovisningen borde meddelas.

Åtgärder för ernående af mera likformighet i redovisningssättet och för underlättandet af granskningen af ifrågavarande redovisning syntes med så mycket större skäl kunna ifrågasättas, som kostnaderna för kommittéer och liknande beredningar vore högst betydliga. Sålunda utgåfvos för detta ändamål:

år 1904	kronor 387,925: 61
» 1905	» 290,590: 09
» 1906	» 407,898: 66
» 1907	» 677,568: 04
» 1908	» 931,485: 60

Öfver denna anmärkning hafva statskontoret och kammarrätten gemenamt afgifvit utlåtande den 15 januari 1910 och därvid anført följande:

»Ämbetsverken anse, i likhet med revisorerna, att ett enhetligt behandlingssätt i förevarande hänseende vore eftersträfvansvärdt. En fullständig likformighet torde emellertid icke alltid kunna ernås, emedan ifrågavarande kommittéer, kommissioner och beredningar till sin tillkomst och sammansättning samt de förhållanden, under hvilka de arbeta, ofta äro sinsemellan mycket olika.

Häraf och i följd af de ofta vidt skiljaktiga bestämmelserna om kostnadernas beräknings- och redovisningssätt försvåras också icke blott bokföringen utan jämväl granskningen såväl i statskontoret vid medlens utbetalande som i kammarrätten, sedan redovisningarna dit inkommit. Och den allmänna öfversikt af kostnaderna, som af revisorerna framhållits såsom önskvärd, saknas i vissa fall alldeles, enär de olika utgifterna för ledamotsarfvoden, sekreterararfvoden, tryckningskostnader och expenser förekomma i olika räkenskaper och under olika utgiftstitlar.

Dock kommer statskontoret att i sammanhang med den förändrade bokföring därstädes, som blifvit af Eders Kungl. Maj:t föreskrifven genom nådig kungörelse den 10 nästlidne december, företaga vissa förändringar ifråga om förskottens annotering i de å statskontorets utgiftsbyrå förda anteckningsböcker, hvilka förändringar torde komma att i viss mån bidraga till vinnande af den hittills saknade öfversikten. Det skulle också för erhållande af en statistisk öfversikt öfver samtliga kostnader för de särskilda kommittéerna kunna å nämnda byrå uppläggas en liggare, i

hvilken de från statskontoret anordnade utgifterna för kommittéer, kommissioner och liknande beredningar, efter hand som de förekomme, blefve annoterade. Om det tillika föreskrefves, att vederbörande redogörare för de till kommitténs förfogande ställda expensmedel skulle efter hvarje års utgång till statskontoret anmäla, huru mycket af berörda expensmedel under året åtgått, och anteckning härom gjordes i nämnda liggare, torde ur denna alltid kunna hämtas nöjaktig kännedom om kommitténs utgifter. I denna liggare komme emellertid att saknas kommittéutgifter, som bestridas från medel, hvilka för sådana ändamål stå till armé- och marinförvaltningarnas förfogande.

Därest emellertid revisorerna afsett likformighet ifråga om själfva *redovisningen* af förevarande statsutgifter, synes böra komma under ompröfning, huruvida det icke skulle kunna åt vederbörande kommittéordförande öfverlämnas, att med biträde af den hos kommittén anställda sekreteraren eller annan tjänsteman enligt de af Eders Kungl. Maj:t i hvarje särskildt fall gifna bestämmelser, utbetala såväl arvodena som resekostnadsersättningarna samt att redovisa de för ändamålet från statskontoret mottagna förskottsmedlen inför kammarrätten i en från kommittéarbetets början löpande räkenskap, hvartill ett enhetligt formulär torde böra utarbetas och till efterrättelse fastställas. Härvid möter emellertid en svårighet därutinnan, att det icke alltid kan förutsättas, att en kommittéordförande kan med tillräcklig författningskunskap granska af kommittéledamöterna aflämnade reseräkningar. Det har ifrågasatts, att denna olägenhet skulle kunna undanröjas genom meddelande af föreskrift för vederbörande revisor i statskontoret (respektive armé- och marinförvaltningarna), att i sådant fall på ordförandens begäran lämna honom nödigt biträde. Betänkligheter mot en sådan anordning torde dock kunna möta, vare sig man i sammanhang därmed ville lägga redovisningsansvaret för eventuellt oriktig utbetalning på den biträdande revisorn eller på kommittéordföranden. I förra fallet skulle revisorn kunna få sig ålagd återbetalningsskyldighet för medel, med hvilkas utbetalning det ämbetsverk han tillhör icke haft något att skaffa, och i det senare fallet skulle man göra kommittéordföranden ansvarig för tillämpning af författningar, om hvilka han ofta nog torde sakna närmare kännedom och för hvilkas tolkning han vore hänvisad till en statens tjänsteman, hvilken senare haft att yttra sig i frågan utan redogörareansvar.

Hvad särskildt tryckningskostnader beträffar, torde, om det anses önskligt att dessa sammanföras, hinder ej möta för att statskontoret utanordnar dessa kostnader i deras helhet, mot ersättning från riksgäldskontoret för den del däraf, som belöper sig å för Riksdagen afsedt tryck.

I hvarje händelse lär föreskrift böra meddelas därom, att kommitté

är skyldig att årligen inom viss bestämd tid, räknadt från föregående kalenderårs utgång, eller, ifall kommittén under årets lopp avslutat sitt arbete, inom viss tid därefter till kammarrätten ingifva redovisning för mottagna medel.»

I likhet med revisorerna anser utskottet det högeligen önskvärdt, att bestridandet af kommittékostnaderna sker på sådant sätt att ej mindre öfverskådlighet öfver en viss kommittés totala kostnadsbelopp må utan svårighet kunna erhållas än äfven granskningen af redovisningsräkningarna i största möjliga grad underlättas; och synes Riksdagen böra hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärders vidtagande i sådant syfte. På grund häraf får utskottet hemställa,

Utskottets
yttrande.

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t utfärda föreskrifter angående utbetalningen och redovisningen af kommittékostnader i syfte att den största möjliga öfverskådlighet öfver de med hvarje särskild kommitté eller liknande beredning förenade kostnader må kunna vinnas och granskningen af redovisningsräkningarna för samma kostnader underlättas.

§ 11.

(rev.-ber. pag. 596—599, utl. pag. 737—803.)

Revisorerna meddela vidare, hurusom i anledning af Riksdagens i Ang. vissa ämbetsverks och myndigheters m. fl. skyldighet att afgifva berättelser och räkenskapssammandrag för att Riksdagens revisorer tillställas.

skrifvelse den 11 maj 1884 gjorda framställning Kungl. Maj:t enligt kungörelse den 23 maj 1884 förordnat, att ej allenast statskontoret och alla öfriga centrala förvaltande verk utan äfven de allmänna inrättningar, hvilka åtnjuta statsanslag och hvilkas räkenskaper öfverlämnas till granskning af Riksdagens revisorer, skola årligen senast före juli månads utgång till finansdepartementet insända till Konungen ställda berättelser om den dem tillhörande förvaltning eller om utförfvad verksamhet den tid, för hvilken avslutade räkenskaper böra vid den närmast förestående revisionen företes, samt vid dessa berättelser foga räkenskapssammandrag, affattade i samma form, som i berättelsen angående näst föregående statsrevision begagnats.

Denna föreskrift hade, hvad revisionsåret beträffade, icke iakttagits af åtskilliga verk och inrättningar, hvilka antingen underlåtit att insända räkenskapssammandrag eller insändt räkenskapssammandrag, som icke varit affattade i föreskrifven form.

De förra vore:

Ståthållarämbetena vid de kungl. slotten.
Högsta domstolen och nedre justitierevisionen.
Justitiekanslersämbetet.
Svea hofrätt.
Göta hofrätt.
Hofrätten öfver Skåne och Blekinge.
Krigshofrätten.
Krigshögskolan.
Artilleri- och ingenjörshögskolan.
Sjökrigshögskolan.
Sjökvarterverket.
Nautisk-meteorologiska byrån.
Öfverståthållarämbetet.
Riksförsäkringsanstalten.
Karantänsinrättningen på Käsö.
Drottninghuset.
Kammarkollegium.
Kammarrätten.
Bankinspektionen.
Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk.
Rikets allmänna kartverk.
Centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.
Svenska hydrografisk-biologiska kommissionen.

De senare vore:

Sjökrigsskolan.
Medicinalstyrelsen.
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.
Öfverintendentsämbetet.
Kungl. biblioteket.
Nationalmuseum.
Lifrustkammaren.
Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen.
Uppsala universitet.
Lunds universitet.
Högre lärarinneseminariet.
Tekniska skolorna.
Gymnastiska centralinstitutet.
Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.

Institutet för blinda.
 Farmaceutiska institutet.
 Aug. Abrahamsons stiftelse.
 Veterinärinstitutet.
 Veterinärinrättningen i Skara.
 Arméns pensionskassa.
 Flottans pensionskassa.
 Telegrafverkets pensionsinrättningar.
 Elementarlärarnes änke- och pupillkassa.
 Folkskollärarnes pensionsinrättning.
 Prästerskapets änke- och pupillkassa.
 Lasarettsläkarnes pensionskassa.
 Döfstumlärarnes pensionsanstalt.

I sammanhang härmed hafva revisorerna erinrat om, att tiden för ifrågavarande berättelsers och räkenskapssammandrags ingifvande till finansdepartementet, hvilken genom förenämnda kungörelse af den 23 maj 1884 bestämdes till senast före juli månads utgång, med hänsyn därtill, att Riksdagens revisorer då jämlikt 72 § riksdagsordningen skulle sammanträda den 15 augusti, syntes, sedan tiden för revisorernas sammanträden enligt den år 1885 beslutade ändringen i nämnda § af riksdagsordningen samt enligt instruktion för revisorerna blifvit bestämdt till den 1 oktober, böra därefter lämpas.

Beträffande innehållet af de af vederbörande verk och inrättningar med anledning af denna revisorernas anmälan och framställning afgifna förklaringar, tillåter sig utskottet hänvisa till desamma, hvilka finnas bilagda den tryckta revisionsberättelsen.

Riksdagens af revisorerna åberopade skrifvelse den 11 maj 1884, på grund af hvilken kungl. kungörelsen den 23 i samma månad utfärdades, afläts i anledning af 1883 års revisorers berättelse, i hvilken framhållits, hurusom åtskilliga verk och myndigheter underlåtit att till revisionen insända föreskrifna berättelser och räkenskapssammandrag; och anhöll Riksdagen i denna skrifvelse — efter meddelande att åtskilliga verk i sina öfver revisorernas anmärkning afgifna förklaringar framhållit att de icke vore att hänföra till sådana penningförvaltande verk, som i då gällande förordningar angående förevarande angelägenhet omförmäldes — att, då skyldigheten att, på sätt i cirkuläret den 16 juni 1875 föreskrefves, af-

Utskottets
yttrande.

gifva räkenskapssammandrag för att statsrevisionen tillställas, utan tvifvel torde åligga alla de verk och inrättningar, hvilka åtnjöte statsanslag och för hvilkas medelsförvaltning alltså i revisorernas berättelse redogjordes, samt då, äfven om från åtskilliga institutioner berättelsen angående förvaltningen icke kunde omfatta annan verksamhet än den som af räkenskaperna kunde inhämtas och bedömas, likväl i de flesta fall särskilda meddelanden, utöfver hvad räkenskaperna innehölle, vore för statsrevisionen af vikt och intresse, Kungl. Maj:t täcktes meddela föreskrifter, hvarigenom alla verk och inrättningar, hvilka åtnjöte statsanslag och hvilkas räkenskaper öfverlämnades till granskning af Riksdagens revisorer, ålades att, på sätt och i den ordning kungl. cirkulärbrefven den 14 augusti 1841, den 13 maj 1859 och den 16 juni 1875 bestämde, insända för statsrevisionen afsedda berättelser och räkenskapssammandrag.

Såsom af kungl. kungörelsen den 23 maj 1884 framgår, har emellertid åt densamma gifvits en lydelse, som för ifrågavarande skyldighet uppdrager snäfvare gränser än i Riksdagens skrifvelse torde hafva afsetts. Enligt hvad som inhämtas af de öfver nu föreliggande anmärkning afgifna förklaringar hafva också åtskilliga verk och myndigheter ansett, att berörda kungörelse icke är på dem tillämplig. Utan att vilja inlåta sig på denna fråga, vill emellertid utskottet, som vidhåller den af 1884 års Riksdag uttalade uppfattningen om utsträckningen af ifrågavarande skyldighet, framhålla att, därest vid pröfning skulle befinnas, att med tillämpning af nu gällande bestämmelser icke samtliga verk och inrättningar, som åtnjuta statsanslag, skulle vara underkastade nämnda kungörelses bestämmelser, ändrade föreskrifter härutinnan synas böra meddelas.

Mot förslaget att framflytta den i den kungl. kungörelsen bestämda tidpunkten för berättelsernas och räkenskapssammandragens afgifvande har utskottet intet att erinra, och synes den nya tidpunkten lämpligen kunna bestämmas till före den 15 september.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t an- hålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, hvilka åtgärder må vara erforderliga för att samtliga verk och inrättningar, som åtnjuta statsanslag och hvilkas räkenskaper öfverlämnas till granskning af Riksdagens revisorer, må före den 15 september hvarje år afgifva sådana berättelser och räkenskapssammandrag, som om- förmälas i kungl. kungörelsen den 23 maj 1884, samt därefter meddela de föreskrifter, som af omständig- heterna påkallas.

§ 12.

Hvad i öfrigt blifvit af revisorerna anmältdt och erinradt har utskottet funnit dels vara af beskaffenhet att lämpligen böra tagas i öfvervägande vid behandlingen af de utgiftsanslag, revisorernas framställning berört, dels hafva medfört åsyftad rättelse, dels vara af vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklaradt, dels ej vara af den vikt, att, oaktadt förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon Riksdagens åtgärd bort af förhållandena föranledas, dels slutligen icke hafva varit af beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; hvilket utskottet skolat för Riksdagen anmäla.

Stockholm den 11 mars 1910.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

Herrar *F. Berg* och *K. Starbäck* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i förestående ärendes behandling inom utskottet.
